

УДК 316.44

doi: <http://dx.doi.org/10.30970/VSO.2022.16.02>

ХРОНІКИ ВІЙНИ

Триваюча активна фаза російсько-української війни зумовила багатьох людей переглянути свою систему цінностей, визначити власні та державні пріоритети у розвитку своєї Вітчизни. Війна ще більше згуртувала нас, зробила нас політичною нацією, яка виборює не лише власне майбутнє, але й право усього цивілізованого світу жити у вільному демократичному геополітичному просторі, позбавленого волюнтаризму, імперських амбіцій, прагнення домінувати і насаджувати усім «власне» бачення світопорядку. росія сьогодні – це відголосок, тінь не так далекого нашого минулого, коли в межах союзнао держави під назвою СРСР, все українське переслідувалося, виключалося з побуту, мистецтва, культури, науки. Молоде покоління нашої держави – це покоління Незалежності, яке прагне будувати власне майбутнє власною працею, життям у координатах правових відносин, без корупції, в середовищі поваги до особистості. Саме молоде покоління українців сьогодні на передньому фронті у боротьбі з російським загарбником. Саме молоді люди, як ніхто інший, відчувають усі наслідки війни... Саме молоді люди, як ніхто інший, по-особливному, у своєму первинному сприйнятті, описують війну як життя до і після, як шанс для нашої країни очиститися від усього негативу, стати на інноваційний шлях розвитку.

Для нас, професійних соціологів, молоді люди є актуальним об'єктом наукового дослідження, адже їхнє сприйняття війни, особисті переживання і соціальні рефлексії є неоціненним джерелом у пізнанні опірних механізмів психіки, самоорганізації людини у її творенні нових соціальних порядків, вміння впоратися з різновекторною палітрою емоцій тощо. Їхні думки, переживання, рефлексії – це сьогодні неоціненне джерело інформації, яке потрібно зафіксувати, узагальнити, адже з плином часу усе «відходить», «забувається».

Пропонуємо читачеві ознайомитися з окремими нотатками (щоденниками), які підготували студенти (бакалаври, магістри), які навчаються на спеціальності «Соціологія» у Львівському національному університеті імені Івана Франка. До написання власних спостережень студентів спонукала передусім їхня особиста та участь кафедри соціології Львівського університету як партнера у дослідницькому проєкті «SOR-WAR Project. Resilience of Social Order during War in Ukraine. Ukrainian and Polish experiences» разом з польськими колегами-соціологами з Вроцлавського університету (Польща) за фінансової підтримки NAWA – Польської національної агенції з питань академічного обміну. Студентські спостереження (щоденники) охоплюють найскладніший період у житті кожного українця, а саме часовий період від початку війни до кінця травня 2022 р., коли важко було передбачити розвиток подій на військовому театрі дій. Проте в українському суспільстві ні на хвилину не згас

ла віра у перемогу та віра у наші Збройні сили, владу, громадські та волонтерські ініціативи. Так, це був надто складний період для кожного українця, який кожен з нас пройшов з гідністю та стійкістю, незважаючи на втрати, руйнування, поламани долі, мільйони біженців...

Рубрика «Хроніки війни» увібрала також дописи викладачів кафедри соціології до польсько-українського бюлетеня. Ініціатива цього електронного видання йде від дистанційної зустрічі соціологів Львівського та Вроцлавського університетів за участю представників низки інших соціогуманітарних підрозділів обох університетів, яка відбулася 5 березня 2022 р. Результатом зустрічі стали налагодження не тільки регулярних випусків бюлетенів українською, польською та англійською мовами, їх оприлюднення на сайті Вроцлавського університету, а також обмін рефлексіями стосовно тих тем соціальних емпіричних досліджень, які стосуються модифікації (розширення) сучасного соціологічного знання щодо військової проблематики. Загалом протягом 2022 року викладачами й аспірантами кафедри соціології було підготовлено 7 бюлетенів. Завідувач кафедри проф. Пачковський Ю.Ф. готував один з перших бюлетенів; проф. Черниш Н.Й., якій належала сама ідея такого формату співпраці, підготувала 4 випуски (один спільно з аспіранткою Приходько Т. О.); до цієї роботи були залучені також проф. Коваліско Н. В., доцент Лапан Т. Д., к.с.н., асист. Химович О. С. У розділі «Хроніки війни» ми публікуємо окремі матеріали, подані викладачами кафедри соціології.

За сприянням польської сторони випуски бюлетенів англійською мовою були оприлюднені на сайті Європейської соціологічної асоціації (ESA) і викликали широкий міжнародний резонанс. Одним із вагомих наслідків зростаючого міжнародного інтересу до візії львівських соціологів стосовно російсько-української війни було запрошення до публікації їх статей у виданні Міжнародної асоціації соціологів (ISA) «Global Dialogue». Зазначимо, що Міжнародна соціологічна асоціація як неприбуткова організація була заснована ще в 1949 році під егідою ЮНЕСКО. Метою Асоціації є популяризація неупереджених, незаідеологізованих соціологічних знань, ідей, наукових підходів у всьому світі. До Асоціації сьогодні входять представники соціологічної спільноти із 126 країн. «Global Dialogue» є цифровим інформаційним бюлетенем Асоціації, що публікується 17 мовами, в т. ч. українською та виходить з періодичністю три рази у рік. Видання спрямоване на відкритий діалог й освітлює актуальні події нашого сьогодення, до обговорення яких долучені провідні соціологи світу з різних країн. Це радше форум ідей, різних точок зору, що покликані популяризувати соціологічну точку зору на резонансні події, серед яких російсько-українська війна виявилася найобговорюванішою. Відтак, в останньому третьому цьогорічному номері з'явилися публікації проф. Пачковського Ю. Ф. і проф. Черниш Н. Й. (<https://globaldialogue.isa-sociology.org/>)

що засвідчило зростаючий інтерес зарубіжних колег-соціологів до проблематики та викликів російсько-української війни, а також створило підґрунтя для перегляду і осучаснення існуючого соціологічного канону війни як такого, що потребує свого подальшого розвитку у нових умовах глобалізованого світу.

Запроваджуючи рубрику «Хроніки війни», для нас, редакційної колегії Вісника, є важливим донести неупереджений соціологічний погляд на те, чим сьогодні живе українське суспільство, перед якими викликами воно стоїть не лише історичного, військового, економічного, але й суспільного спрямування.

Редакційна колегія

Студенти-соціологи про свій досвід перших днів повномасштабного вторгнення

Дар'я Калиновська

Магістрантка-соціолог,
перший рік навчання

Пережиття, описані у цьому файлі – приблизно 10% від усього, що відбувалося в реальності. Проте навіть тоді, коли я згадую цю невелику частину й записую текст, стає погано, трусяться руки і серце б'ється вдвічі частіше. Я вирішила, що моє здоров'я важливіше, тож краще написати менше. Сподіваюся, що колись ця травма перейде і я зможу пригадати і написати ці нотатки пережиття війни у Харкові (де я була тільки 2 тижні) більш детально.

Початок. Після 24 лютого життя кожного українця розділилося на «до» та «після». Хоч про можливий повномасштабний наступ з боку РФ й говорили усі українські та зарубіжні ЗМІ ще за місяць до нього, практично кожен не вірив, що таке може статися у 21 столітті. У тому числі і я, вважала, що це черговий «тонус» для суспільства, мовляв, аби не розслаблялись, адже вже декілька років ЗМІ та влада намагалися тримати нас у інформаційній напрузі. Отже, за декілька тижнів «до» я заспокоювала усіх родичів і казала, що все буде добре, паралельно із цим мала багато навчальних та робочих завдань, життя кипіло й у його вирі не хотілося думати, що може статися «щось».

Увечері 23 лютого, після робочого дня, я, як і завжди, записувала у блокнот усі справи, які маю виконати завтра, їх на правду було багато і я хвилювалася, як же встигнути усе заплановане, адже дедлайни не чекають. Лягала спати, як і кожен харків'янин, без жодної думки, що прокинуся під звуки війни.

У цю ніч я була вдома тільки з бабусею, якій 77 років, та песиком, мої батьки у цю ніч були на роботі. Цікаво, що у цю ніч мій песик вночі прийшов спати до мене, можливо, щось відчував. О 3:55 я прокинулася від того, що пес почав дуже гавкати і побіг до дверей, разом із тим пролунала низка дивних звуків, схожих на те, що хтось сильно гримає у двері. Я подумала, що хтось рветься до нас до хати і злякалась, адже не знала, як захистити себе і бабусю. Проте через декілька хвилин стало зрозуміло, що нікого немає за дверима. Відкривши телефон, побачила відео з путіним, про початок «спецоперації», звернення нашого Президента про оголошення воєнного стану в країні, про те, що почалась війна.

© Калиновська Д., Чорній С., Стефанів О., Панькевич А., Гетьманський В., Пігичин А., Кобзарєва І., Кухарєць В., Красуля К., Грень І., Лопатовська В., Яновська К., Богославець Д., Оліферчук М., 2022

Серце закалатало, мозок відмовлявся вірити, повітря не вистачало, вибухи були все голосніше. Відразу почали приходити повідомлення від друзів, усі зрозуміли, що «почалось». Я почала дзвонити до батьків, вони мали холодний розум і сказали, зібрати речі і сходити в магазин по воду. Головним моїм завданням на той момент було заспокоїти бабусю.

Я почала дуже швидко збирати валізи, паралельно читаючи новини у фейсбуці. Збір тривожної валізи я ігнорувала до того моменту. Мільйон думок у голові заважали зрозуміти, що справді треба поставити у валізу, тому я ставила усе, що треба і не треба. У такий момент ти розумієш, що не можеш без кожної речі у своїй хаті, проте, на жаль, вона не вміщається у тривожну валізу. Отже, я подивилась у гуглі вміст валізи, збрала медикаменти, документи.

У цей час сонце вже почало сходити над Харковом, вибухи на якийсь час припинились і ми подумали, що, можливо, все закінчилось. Наївно. У магазинчику коло нашого будинку продавець, якого я знаю змалку, як і кожен ранок, був на робочому місці. Поки він діставав з полицки пляшки з водою, я запитала його: «Вам страшно?», а він відповів: «Це не та війна, коли будуть стріляти по мирних будинках і людях». Я повірила. Не знаю, де він і зараз.

Піднесення і згуртованість. Вибухи посилювались із кожним днем, сльози лилися, руйнування поширювались містом. Почали бити по історичному центрі Харкова. Жахливе відчуття, коли по телебаченню на всю країну показують такі рідні місця, де ми гуляли з мамою, ходили на каву з подружкою, але не у всій красі, а розбомблені і без вікон.

Ми почали думати, чим ми можемо допомогти. По телебаченню влада і ЗМІ підтримували бойових дух, що було напрочуд правильним рішенням. Було приємно чути, що все більше окупантів і їх техніки винищується героїчними ЗСУ. Проте, тверезо і раціонально оцінюючи технічні можливості України і переважаючи кількісно сили окупантів, кожен українець розумів, що без нашої спільної допомоги і згуртованості такі новини довго не проіснують. Усі масово почали скидати гроші у благодійні фонди («Повернись живим», «Фонд Сергія Притули»), особисто я ще не встигла витратити «ковідну тисячу» і зраділа цьому, адже змогла відправити її на підтримку армії. У перші дні не знаю, що було приємніше – дивитися на кількість знищених окупантів, чи на то, як українці збирають мільйони гривень із своїх заощаджень для армії. Цікавим є момент, коли Приватбанк дав можливість переводити кошти із картки Бонус+ на ЗСУ – там була невелика кількість гривень кожного, проте разом вийшло більше мільйона за один день. Така згуртованість всієї України відчувалася чи не вперше у житті. У стрічці Фейсбуку майоріли синьо-жовті прапори навіть у тих осіб, які ніколи не висловлювали свою політичну позицію (або висловлювали у протилежний бік). Перші справжні Дні Єднання, ще

тоді ми не знали, що ця війна буде показувати наскільки українці справді єдині і як вона виявить «ділення» на «схід» і «захід» протягом століття.

Страх, який ріс із кожним днем. Високий рівень стресу, недоспані ночі. Кожен пройшов через це. Усі хотіли б бути в безпеці, але її годі й шукати. Коли виїжджаєш із міста, здається, що стане легше, але легше не стає. Вокзал, купа жінок і дітей. Чоловіків не пропускають. Поїзди заповнені, у одному купе на чотирьох тепер 12 людей. Гавкають песики, кричать діти. Люди сплять у проходах вагону й у тамборі. Страх опановує. Кожен ставить собі запитання: «Коли це закінчиться і чи закінчиться взагалі?».

17.05.2022 р.

Софія Чорній

Студентка бакалаврату, спеціальність «Соціологія»,
перший рік навчання

Напевно, варто почати з того, що до 24 лютого я не вірила у можливість початку повномасштабної війни. З моменту появи чуток про скупчення військових і техніки на кордонах я була впевнена, що все це – не більше, аніж гра м'язами. У розмовах з родичами та друзями я всляко намагалася переконати їх у неможливості нападу з боку росії. Швидше всього, така моя впевненість була обумовлена наївною вірою в силу міжнародних законів і конвенцій. Знаковими були й події 23 лютого. Наукове товариство історичного факультету організувало перегляд фільму «Зима у вогні» з Олегом Дудяком. Кінокартина є документальною, розповідає про події Революції Гідності. Коли Олег Анатолійович почав говорити про швидку війну, то я не сприйняла ці слова всерйоз. Закінчення вечора я провела з друзями та, пізніше, з сім'єю, що перші тижні гріло і не дозволяло падати духом.

24 лютого, близько 07:30. Прокинулася я від того, що мама намагалася пояснити сестрі, що від сьогодні в школу вже надовго ніхто не піде. На нас напали. Бомблять Київ, Хмельницький, Харків, Одесу, Івано-Франківськ, Золочів. Опісля її слів чую сирену, зовсім не розумію, що відбувається. Намагаюся заземлитися, рахую кількість лампочок в домі. Розуміючи, що не виходить, вмикаю телефон, пишу друзям, пробую знайти хоч якийсь пояснення.

24 лютого, близько 08:00. Мама збирається йти по продукти. Якщо не знати мою маму, можна подумати, що це паніка, але для неї – це спосіб заспокоїтися і відволіктися. Коли мама щось купує, вона відключається від зовнішнього світу, тому я не можу їй заборонити знайти спокій.

Вона йде, а я тиняюся домом без якогось особливого сенсу, просто не знаю куди себе діти. Тата викликали на роботу, сестра досі сонна, бабуся з дідусем, які живуть в іншій частині будинку, дзвонять до родичів і заспокоюють їх і себе. Я починаю збирати тривожну валізу. У першу чергу беру теплі речі, ліки, документи вже поклала мама. Одягаюся сама, змушую одягтися сестру. В одязі я буду спати наступні 8 днів. Одягаюся дуже тепло. Ставлю на підзарядку всі павербанки, телефон не буде відключатися від живлення наступні 2-3 дні. Моніторю новини через ноутбук. Мені часто телефонує мама, радиться щодо покупок. Щоб відволіктися, готую семінари.

24 лютого, близько 11:30

Дідусь декілька разів виходить до мами, щоб забрати продукти, я переглядаю покупки. Багато хліба, води, консервів, олії, макаронів та каш. Коли дідусь приносить мішок з 3,5 кілограмами бубликів, починаю сміятися. Схоже, мама не змогла відключитися від світу і зберегти спокій. Коли вона приходить додому, то каже, що зняла в банкоматі половину грошей, які мала на карті.

24 лютого, 12:00

У нас запланована зум-зустріч з Науковим товариством. Я приєднуюсь, говоримо, звісно, не про науку. Думаємо, чим можемо допомогти зараз. Ця зустріч стає певним каталізатором. Я бачу людей, які робили моє життя буденним, але самі вони змінилися. Замість веселих й ініціативних студентів сидять сумні, мовчазні обличчя. У деяких з них родичі на небезпечних територіях. Їм нема чого казати чи обговорювати. Прощаємось швидко і сухо, бажаючи один одному безпеки. Я починаю усвідомлювати масштаби трагедії, починаю розуміти, що моє життя тепер зовсім інше.

Наступну годину я мало пам'ятаю, тільки те, що дуже хотілося тиші. Приходити до тяти я починаю надворі, коли шукаю номер мами. Телефоную їй, пояснюю свій стан, тим самим намагаючись зрозуміти що сталося. Ми говорили 20-30 хвилин, допоки вона не прийшла додому. Ми разом заходимо в будинок, я питаю сестри, чого вона вимкнула телевізор, який був включений з самого ранку. Сестра дивиться на мене недовірливо і каже, що це я його вимкнула.

24 лютого, близько 14:00

Мама каже пройтися і відволіктися, заодно купити шампунь догляд за волоссям. По дорозі бачу чергу по хліб, в якій стоять 50-60 людей старшого віку. В магазинах не працюють термінали, розраховуватися можна тільки готівкою. У мене гроші тільки на карті, тому я просто розглядаю полиці. По дорозі додому вирішую зайти в церкву. Я не є дуже віруючою, але, коли мені треба тиші і спокою, щоб щось обдумати, можу піти в храм або на територію духовної семінарії. У церкві священник править молебень за мир, в приміщенні людей 10.

Я встаю скраю і намагаюся прислухатися до молитви. Збоку стояла жінка, яка була дуже зосереджена на молебні. В якийсь момент вона починає плакати, і тихий плач перетворюється в ридання. На неї обертаються прихожани, священник збивається з молитви. Я швидко виходжу, бо істерика жінки швидко поширюється на мене. Знову дзвоню до мами, розмовляємо про побутові речі.

24 лютого, близько 16:00

У Києві оголошується повітряна тривога. Після приходу додому і до кінця вечора сиджу в ноутбучі, читаю кожну новину. Виписую адреси найближчих бомбосховищ, хоча розумію, що сенсу йти в до них мало — на Сихові будинки старі, звичайні панельки. Домовляємося у випадку тривоги залишатися вдома. Швидко лягаю спати, бо раннє пробудження дає про себе знати.

25 лютого, близько 03:00

Прокидаюся від шуму літаків і поїздів. Я живу поблизу станції і колій, часто їздять вантажні та пасажирські поїзди, але таких важких не їхало, певно, ніколи. Знову вмикаю ноутбук, але новин небагато. Швидко перечитую їх і йду на кухню. Вмикаю телевізор і розумію, що останній раз їла перед засіданням Наукового товариства. Слухаю телемарафон і п'ю чай разом з купленими вранці бубликами. Світло не вмикаю, тільки настільну лампу. Ближче до 04:00 приходить бабуся, яка теж прокинулася через шум. Сидимо, дивимся відео з передової, декілька разів переглядаємо відео з Херсона, де жінка радить російським військовим покласти в кишені насіння. Втома бере своє і ми розходимось спати.

25 лютого, 06:53

У Львові тривога. Нас збудила бабуся, яка так і не змогла заснути. Кожен бере свою ковдру і йде в коридор – тут стіни із залізобетону, вікон нема і близько до виходу. Бабуся починає дзвонити до свого сина, мого дядька. Він з дружиною та 6-річною дочкою живуть біля аеропорту. Бабуся просить їх приїхати до нас, бодай на декілька днів. Дядько не хоче, але тітка починає панікувати і починає збирати речі. Вони приїжджають після тривоги. Сьогодні на пари не підключаюся, бо в мене підіймається тиск, який ніяк не хоче падати.

25 лютого – 4 березня

Ми реагуємо на кожну тривогу. Тітка під час сирен починає плакати, а от двоюрідна сестричка завжди спокійна. Смішно і водночас лячно бачити як шестирічна дитина, чуючи тривогу, одягає курточку, бере свою ковдру та планшет і йде в коридор, де для неї виділене місце. Взагалі в період найстрашніших перших днів війни вона була для мене розрадою, бо при ній я не могла впадати в паніку чи розстроюватися.

5 березня

З самого ранку до нас приїхали родичі з Кривого Рогу. По місту пішов слух, що можливий напад, тому троє жінок з дітьми вирішили виїхати швидше. Того ж вечора

вони поїхали в Польщу.

8 березня – 18 березня

Після перших родичів приїхали інші, але другі залишилися на довше. Це жінка Марина з 14-річним сином. Її батьки знаходяться в окупації, у Мелітополі. Тато – доктор історичних та політичних наук, тому йому сидіти вдома склавши руки було чи не найважче. У Мелітополі часто пропадав зв'язок, тому Марина телефонувала їм постійно, намагаючись зловити момент. Загалом разом нам було весело: хлопець відсвяткував з нами своє 14-річчя, ми постійно грали в карти, щоб відволіктися, багато співали. Навіть було шкода з ними прощатися, але давно хотілося побути тільки з сім'єю.

26 березня

Вибухи у Львові були й до того, але це були перші, які я відчула. Я сиділа і робила манікюр, коли почалися перші удари по нафтобазі. Їх я чула дуже віддалено, але чітко. Вибухи на бронетанковому заводі чула вже дуже добре. Найстрашнішим для мене було те, що я вже не боялася. Наче перші ракетні удари в моєму житті, але емоцій було нуль. Я просто неохоче пішла в коридор і сиділа з іншими. Моя сім'я була дуже налякана. Львівський бронетанковий завод знаходиться в 2-3 кілометрах від нас.

3 травня

Це другі вибухи, який я почула, і перші, який побачила. Була гарна погода, я вийшла надвір посидіти на свіжому повітрі, коли на мої очач була збита ракета. Виглядає як феєрверк – в момент удару в небі починають сипатися золоті іскри. Видовище можна було б навіть назвати гарним, якби воно насправді не було таким страшним. І я знову навіть не поворухнулася.

15 травня

Позавчора мені виповнилося 18. Сьогодні моїй двоюрідній сестричці 7, ми здобули перемогу на Євробаченні і Яворівський полігон постраждав від ракетного удару. У мене закінчується навчальний семестр, але передчуття щастя нема. Взагалі будь-які відчуття атрофувалися. Коли відбувається щось хороше, ти думаєш, що справжню радість тобі принесе тільки перемога України. Якщо трапляється щось погане, розумієш, що з тобою ще все дуже добре, бо ти в безпеці. Таке враження, що я зараз в якомусь анабіозі, в очікуванні сприятливих умов для існування. Тому в моїй голові досі кінець лютого, тому фільм «Зима у вогні» я дивилася ніби декілька днів тому.

Єдине відчуття, яке не зникло, а навпаки, розгорілося дуже сильно, це ненависть. Я не можу і не хочу пробачати нічого й нікому, я не вірю, що винна у всьому тільки влада. Мені не шкода ані російських військових, ані промитих пропагандою людей, ані псевдо лібералів. Мені шкода тільки людей з Бучі, Охтирки, Гостомеля,

Харкова, Херсона, Маріуполя, Одеси, Мелітополя, Ізюма, Краматорська, Чернігова, Рубіжного. Мені шкода кожного українця. Мені шкода свою сім'ю і себе.

Я думала, для мене біль початку війни пройшов. Я часто згадувала 24 лютого, обговорювала з родичами і друзями. Але коли я записувала ці нотатки, то мусила щоречення зупинятися, аби перевести подих і заспокоїтися. Напевно, це наймасштабніша колективна психологічна травма з початку ХХІ століття. Тішить тільки одне – кожна травма має в собі ресурс для виходу з неї. І ми цим ресурсом скористаємось.

Слава Україні!

17.05.2022 р.

Олександра Стефанів

Магістрантка-соціолог,
перший рік навчання

24 лютого 2022 р. Перший день. Вчора я приїхала у батьківську хату до сестри і випадково залишилась довше, бо не встигла завершити усі справи. А зараз – це єдине, що мене рятує від зриву, бо у Львові я була одна і у Жидачеві – вона – теж одна. Страшно. Я просто не вірила, все обірвалось в одну мить. Ще вчора ми планували наше життя так весело і натхненно.. Ще вчора я придбала квитки на літак у Відень на міжнародну конференцію від Інституту Роберта Шумана, на яку була делегована, спланувала весняний відпочинок в Амстердамі, у всесвітньо відомій долині тюльпанів, а зараз вже всі плани обірвано, всі рейси скасовано. Україна в огні... Я комунікую з усією родиною, друзями, близькими, підтримую себе і їх і ми пробуємо зрозуміти, як це можливо у ХХІ столітті, але відповіді так і не знаходить ніхто. Я виїжджаю по бабцю у село, спокійніше було, щоб вона була поруч. Радію останній вчасній заправці до повного баку (здавалось би, щось таке просте). Ми усі провели у новинах увесь день. Як і найближчі наступні.

День 2-7. Усю ніч ми з сестрою практично не спали, переживали проспати повітряну тривогу. Увімкнули радіо, щоб почути сирену, коли буде, речі вже були підготовлені і стояли у коридорі. Спати просто не виходило, страх охоплював щоразу, коли з'являлось бажання заснути. З самісінького ранку невиспана виходжу у прямий ефір албанського центрального телеканалу (на який друзі з Албанії мене запросили), розповідаю про реалії України, не стримую сліз. Бабця нагадує, що треба поїсти, вчора, та й сьогодні якось не до того, але ми сідаємо снідати. Весь

день я комунікую із усіма міжнародними партнерами, розповідаю про нові реалії, прошу підтримки і заодно думаю про подальшу участь у конференції, яка через декілька днів. Варіантів не їхати у мене не було. Для мене розповісти про ситуацію в Україні на міжнародному рівні, поруч з політиками представниками Угорщини, Австрії, Сербії, Нідерландів, Боснії і Герцоговини, Білорусі, Косово, Албанії, Чорногорії і Лівану було життєво необхідно. Я морально налаштовую себе, що я не можу не поїхати, у мене просто немає вибору, чого б це мені не коштувало. Я завершую базові справи в Україні, паралельно пробую купити квитки за кордон, це було ще тим викликом, квитки розлітатись масово і щосекундно. Десь на день 3-4 мені вдається купити квиток, ціни на які ростуть з такою ж інтенсивністю, як і попит. Відвожу бабцю додому, у село і шукаю усі варіанти, як не залишати сестру, а відправити також за кордон, бо після усіх новин я ще вірю, що стріляють тільки по стратегічних об'єктах, об'єктах інфраструктури. Їду додому з розумінням, що моя львівська квартира знаходиться між двома об'єктами, страшно, але автобус за кордон зі Львова. Ми проїжджаємо декілька КПП, при в'їзді у Львів застаємо сирену. На автовокзалі укриття немає, найближче - далеко, додому ближче, стою чекаю у відносно безпечному місці і дивуюсь, як усі люди, що навколо, вдають, що тривоги немає. Вдома пакую невеличку валізу на тиждень, час від часу спускаюсь у підвал, ховаючись від ракетних ударів, про які повідомлялось під час оголошення тривоги. З сусідами спокійніше, ніж самій у квартирі. Цієї ночі ми спали по черзі, повідомляючи з друзями, якщо є якась тривога. Під 5 ранку вже всі заснули, а так як мені було страшно спати, поки ніхто не контролює тривоги, я знімаю стрес прибиранням. Зрання я не встигаю в магазин у спішці на автобус і сідаю лише з водою. Сестра виїжджає пізніше, тому й приїжджає до Львова тоді, коли я вже виїжджаю. Ми ще не розуміли, що нас чекає на кордоні. Ми їдемо у різні точки, я – у Будапешт, сестра – у Краків, тому й кордони у нас різні. На заправці на кордоні я вже нарешті їм, стараюсь корисне, але сам факт того, що я їм тішить, бо за попередні дні я вже встигла втратити декілька кілограмів, я не могла нічого їсти ніяк. Ми стоїмо на кордоні 13 годин. Як мені здавалось, це ціла вічність... Я приїжджаю у Будапешт, через запізнення пропускаю автобус у Відень, сідаю у перший-ліпший новий і їду. Загалом дорога тривала 26 годин. Психологічно легше, фізично – важко дуже.

Конференція за кордоном. Перший тиждень я практично не сплю і не сміюсь. Мій настрій залежить від подій в Україні, навчальну частину я слухаю слабо. Натомість з усіма я розмовляю про Україну, та й блок у нас про безпеку, без України ніяк. Одна з лекцій у нас в офісі ООН, перед їхньою розмовою про Україну. Але виходячи з риторики спікера, видно, що він не може нічого порадити і нічим допомогти. Він знову говорить сумні речі. А я знаю, що він – неправий. Мене тішила підтримка Боснії і Герцоговини. Вони самі відносно недавно переживали цей

досвід. І це єдине, що мене заспокоювало. Порада, яку я запам'ятала на все життя: «підтримка – добре. Але завжди розраховуйте тільки на себе». Перші спікери розповідають про те, що Київ скоро капітулює, я сперечаюсь, наводжу аргументи, але старих закордонних політиків не переконати. Але мене підтримують делегати усіх країн, так якось спокійніше. Так як я була єдиним представником України, для мене це було важливо. Під час однієї з моїх безсонних ночей постраждала Львівщина. Я ніби відчувала, не спала завжди, коли повітряна сирена вдома. Розмовляю з австрійцями і вони говорять розумну річ: «Інколи можна за кордоном бути кориснішим для своєї країни більше, ніж вдома». Я зважую свій психологічний стан і готовність повернутись додому і розумію, що все, що мені потрібно – допомагати. І приймаю рішення залишатись. Так почались моя діяльність у гуманітарному штабі у Відні. Ми роздавали гуманітарну допомогу біженцям, годували їх, надавали одяг. Старались допомогти кожному. Така робота дуже виснажує, і важко постійно ходити постійно у респіраторі, тому я думаю, як ще бути корисною, паралельно поєднуючи. Так ми з сім'єю дійшли до потреби закуповувати необхідну амуніцію для військових. Потреби нам були відомі, єдине – що стримувало – фінансова складова. Спершу ми закривали потреби власними силами, виділяли частину зарплати і на цю суму закуповували амуніцію. Згодом розпочали збір, контактували зі знайомими меценатами і шукали їм те, що потрібно. Онлайн, оффлайн, передачі, посилки, інформаційне висвітлення новин. Я писала усім, кого знала і хто мені просто колись писав серед іноземців про необхідність допомогти з посиланням на Фонд Притули. Так ми закривали ще потреби.

Знову вдома. Додому хотілось з шаленим бажанням. Але по приїзді я не могла взятись до жодної роботи, переживала за повітряну тривогу, знала, що додаток голосний, але все одно якось боялась. Всі вже якось звикли, змирились, а мені якось не по собі. І знову першу повітряну тривогу у сховищі я провела сама, без сестри, із якою повернулась. Сусіди вже облаштували підвал, тепер він з великою кількістю ковдр, килимків, столиків і крісел, тут затишно, навіть провели Інтернет і принесли обігрівач. Хтось працює, хтось говорить, хтось просто гортає новини. Діти бавляться у підвалі, радіють. Як же я надіюсь, що вони ніколи не будуть переживати ці жахіття так, як діти з Маріуполя, Бучі чи Гостомеля. Але з часом все звикається. По-трохи, звісно.. Спершу я наважилась сходити у магазин недалеко. Згодом - поїхати у центр, систематично шукаючи якісь укриття.. Згодом – у волонтерські центри. Чесно, складно, не знаю, як буде далі. Але знаю точно, що далі буде перемога. Єдине питання – коли.

15.05.2022 р.

Анастасія Панькевич

Студентка бакалаврату, спеціальність «Соціологія»,
третій рік навчання

24 лютого. Я прокидаюсь від шуму сусідів, злюся. Вони часто не сплять до ранку і для мене це не було чимсь дивним. Але прислухавшись я відчула, що щось не так. Зайшла у телеграм-чат нашої компанії сусідів та близьких друзів і прочитала повідомлення від колишньої співжительки з Одеси про бомбардування міста. Це було о 7 ранку. На той час я ще не прокинулась і на всі ці панічні повідомлення від учасників чату відповіла «та не, норм всьо буде». Наступні 40 хвилин я лежала у ліжку, читаючи новини з усієї України і повторювала подумки «та не, норм всьо буде». О 7.44 у Львові вперше пролунала повітряна тривога. Я підскочила з ліжка і вибігла в коридор до сусідів. На моєму лиці застигла гримаса нервової усмішки, а тіло пройняв тремор.

Потім я здзвонилася з батьком. Він сказав, щоб за повтору сирени я почала збиратись, а якщо через деякий час вона прозвучить втретє, то щоб виходила і йшла до батьків. Вони живуть у 40 хв ходьби від мого дому. Сирени не заставили довго на себе чекати, тому вже о 8.20 я вийшла з будинку, де живу, в напрямку дому батьків. Захисна реакція у вигляді дурнуватої посмішки все ще була на моєму обличчі. Я вирішила, що коли вже почався такий ***, то я дозволю собі дорогуше лате із закладу поблизу. Жаль, каву там робити починали о 9 ранку. Наступною зупинкою був міні-маркет в 20 хвилинах ходьби. По дорозі я спостерігала за поведінкою людей. Бачила багацько народу з рюкзакками (не знаю, чи то були саме «тривожні», чи люди по інших справах прямували). Іти вулицею під звуки сирен було дуже дивно – я почувалась героїнею одного з тих фільмів-катастроф, які любила дивитись. Моя психіка добре захищалась, тому я не відчувала паніки чи бодай знервованості. Паралельно весь час гортала новини і чати в Телеграмі. У бесіді соціологів університету побачила ініціативу однієї зі студенток про поширення відео для російських громадян. Записала його, надіслала. Також я вже кілька місяців знаходилась у чаті психологічної підтримки для людей із таким же діагнозом, що й у мене. Там були й українці й росіяни. Весь час ми спілкувались на різні теми, ділились тим, про що думаємо і як проходять наші дні. Я добре закомунікувала з однією дівчиною з Петербурга. Вона ще розповіла, що дуже їй подобається українська, кожного разу коментувала про своє зачарування мовою, коли я щось писала чи записувала голосові повідомлення (там я спілкувалась і українською, і російською). Я згадала про цей чат і надіслала кілька відео туди також, вони стосувались заклику виходити на мітинги. За декілька днів пасивність російського населення і бажання відгородитись від того, що відбувається, мені втомилася і я вирішила обірвати зв'язок з цими людьми, вийшла з чату.

Тож, повернімось до моєї «прогулянки» під звуки повітряної тривоги. Я зна-

ла, куди йти і що робити, тривожний рюкзак був на плечах, а у вищезгаданому міні-маркеті я придбала «Пепсі» і «Снікерс» – потребу в глюкозі (і бодай чомусь приємному) було закрито. В 10 хвилих від пункту призначення згадала, що саме в той день випила останні таблетки моїх регулярних ліків. Довелось вистояти величезну чергу в аптеку, щоб зрештою саме перед моєю покупкою фармацевтам подзвонили і сказали відімкнути термінал. З готівки я мала гривень 50 і цього було, очевидно, недостатньо.

До квартири батьків на 8 поверсі я піднімалась по сходах. Тато застеріг не користуватись ліфтом. Я не була впевнена, що це справді обов'язково, але мої надирники фонтанували адреналіном і було неважко.

Удома була мама, вона була напрочуд спокійною. Перше, що я зробила – зайшла у кімнату і витягнула з рюкзака улюблену поетичну збірку «П'ятикнижжя» Грицька Чубая, щоб висловити емоції у голос читаючи поему «Вертеп». Я планувала це зробити. І мені допомогло. Я записала себе на відео і тепер воно слугує точкою відліку у моїй галереї. Пізніше я повернулась до свого дому і ввечері разом з сусідами вийшла за продуктами для тривожних валізок. Мої емоції все ще були заховані під товстим шаром захисних реакцій.

Перший тиждень. Емоцій все ще не було. Сіра тривожна субстанція з періодичним нервовим хіхіканням та вигуками про ненависть до росіян – ось чим я була в ті дні. Гостра психосоматична реакція заявила про себе вперше за років, мабуть, зо п'ять. У мене щодня боліли голова та живіт, я не могла плакати, не могла сумувати, не могла що-небудь відчувати. Вдалось проронити кілька сліз, коли лежала на колінах в сусіда з жахливим болем в живості і він спитав чи можна погладити мене по голові. Це мені дуже допомогло відчутти долю безпеки...

В робочому чаті ГО, де я працюю, ми перепитували одна одну чи все окей і як почуваємось. Одна з колежанок була на той час в Харкові. Коли ми зідзвонились у Зумі, вона періодично казала, що чує вибухи. Ми переживали за неї і весь час тримали зв'язок до її повернення до Львова.

Весь час удома я проводила разом з сусідами, залишатись наодинці було нестерпно. Після розмови з батьком про те, що є ймовірність його мобілізації, я весь вечір проридала на ліжку. Мені й до того було лячно за нього, бо він працює у військовій частині і я щоразу боялась, що котрась із ракет влучить туди.

Тієї ночі я вперше за 2 роки зіткнулась з панічною атакою. Наступного ранку вона повторилась. Панічні атаки траплялись зі мною не раз і я навчилась за роки впізнавати їх та позбуватись в зачатку. Однак того разу я, немов уперше, не розуміла, що коїться. Сусідка нагадала про існування панічок і я заспокоїлась, згадавши старі добрі механізми самозаспокоєння. Того ж вечора, 26 лютого, ми із сусідами домовились тепер ночувати утрюх в їхній кімнаті. Варто згадати, що орендуємо ми квартиру в п'яťох, але інші хлопець і дівчина незадовго до цього поїхали на уїк-енд до матері дівчини в інше місто. Там вони й залишались до кінця березня. Але вже 25 лютого до нас приїхали двоє знайомих із Києва, привезли своїх домашніх тварин.

Загалом з кінця березня і до 20 травня нас проживало 8 осіб у квартирі і 4 домашніх улюбленця гостей-переселенців.

Другий тиждень. Ми з сусідами все ще не відійшли від колективного шоку, але більше не лежали тривожними картоплинами, гортаючи безперестанку новини. Звісно, новини ми все ще продовжували гортати, але й ділом зайнялись. Разом з сусідом почали активно «досити» рускі сайти. Також втрьох перекинули невеликі суми – що дозволяв бюджет – на фонд «Повернись живим». Нам хотілось допомагати, але було складно організувати що-небудь взагалі. Я зовсім припинила готувати і перебивалась якимись снеками та солодощами. Через кілька днів пішли волонтерити на плетіння сіток. Це заспокоювало, я відчувала, що роблю щось для спільної перемоги. Навчатись не було сил. Працювати – також. Набралась сил, зокрема завдяки волонтерству, ми з сусідами почали облаштовувати кімнати – підсувати величезні совкові шафи під вікна, та коридор – постелили пледи, набрали води, винесли тривожні рюкзаки. Моя кімната виглядала надто гнітюче, тож я продовжила жити в сусідній. Постійне часопроведення разом допомогло пережити цей етап.

Ось, що я записала 15 березня:

«Я відчуваю, що стою перед доленосним вибором, спровокованим конфліктом ідентичностей. Я мрію про життя в безпечному та приємному середовищі, заняття тілесними практиками, обожнюю танцювати, соціологію та психологію. Мрію про роботу в цих областях та диплом психолога як другу вищу. У мене були грандіозні плани, вони от-от вибудувались, життя набуло стабільності і раптом (знаю, що з історичної точки зору та ретроспективної оцінки, це не раптово, але зараз мислю з точки зору людини в цілому) почалася війна. Я можу поїхати майже у будь-яку європейську країну, можу почати нове життя там, у мене є всі перспективи та ресурси для цього. Але водночас я відчуваю, що не повинна робити цього як громадянка України. Наче таким чином я зраджу життя мільйонів людей, що залишилися тут відвойовувати цю державу і не дозволити росії втілити задумане. Ніби якщо я зроблю це, то не пробачу собі ніколи і завжди відчуватиму цю провину та сором, наче сама себе зраджу. Але я так в біса втомилася відчувати цей тиск зобов'язань. Структури, інститути, символи та мільйони інтерпретацій, що шар за шаром накручуються на живу творчу енергію відчуваються, наче ланцюги. Я просто хочу жити в мирі і злагоді, з любові творити, любити людей і природу, я не можу робити усе це із зобов'язання. Мабуть, тому й переживаю цей болісний конфлікт – я таки люблю цю країну, не менше, ніж саму себе, інакше було б простіше. Тим не менш, я не засуджую тих, хто обрали такий варіант».

Третій тиждень. Весь цей час мене мучило відчуття провини за те, що я не маю сил робити більше, ніж роблю. З дитинства я стикаюсь із періодичними нападами депресії, давно про це знаю, тож відсутність будь-яких сил щось робити і почуття

провини мені, здавалося б, були знайомі, я навчилася жити з цим. Але ті почуття, що з'явилися за час війни, мали інші відтінки. Я відчувала відповідальність перед величезною кількістю людей, і я відчувала, що зраджую їх тим, що почувуюсь погано в той час, як у країні війна.

Але за день-два я змогла вийти з цього стану і зібратись. Прибрала кімнату, що встигла набути апокаліптичного вигляду, приготувала собі їжу і почала складати план подальших дій. До початку повномасштабної війни я вже рік працювала у громадській організації «Феміністична майстерня» як менеджерка по роботі з підлітками – координувала підлітковий клуб, організовувала та проводила події для учасниць. Протягом всього часу існування організація, в якій я працюю, взаємодіє зі спільнотою активісток, що утворилась на базі діяльності самої ГО. Після подій 24 лютого у спільному чаті працівниці та активістки домовились зібратись вживу для того, щоб розробити подальший план дій. Ми зустрілись в офісі, обмінялись думками і настроями, та почали спільно обдумувати варіанти організації роботи, генерувати ідеї. На зустрічі сформували кілька напрямків волонтерської роботи, призначили відповідальних, зафіксували це все в документах і оглянули стан бункеру в будинку.

Четвертий тиждень. Вирішила врешті організувати роботу. Сконтактувала з нашою новою учасницею ГО – активісткою з Харкова, котра вже вдруге втікала від війни. Домовились співпрацювати. Далі я придумала та описала програму проєкту підтримки бабусь, колежанка зробила допис в соцмережах і почався перший етап роботи програми – збір волонтерок. На цьому етапі я зіткнулась із ситуацією, коли люди, що самі написали нам з бажанням волонтерити не відповідали. З усіх, хто зголосились допомагати, відповіли лише половина. Коли дійшла справа до зустрічі, відсіялась ще третина людей. Це було демотивуюче, але коли відбулась перша координаційна зустріч з волонтерками, я була щаслива. Це був перший досвід координаторства волонтерської групи в моєму житті. Перший список пенсіонерів ми отримали через голову ОСББ в одному з районів міста. Гуманітарну допомогу передали хороші знайомі – анархістська мистецька спільнота, котра займалась поставкою гуманітарної допомоги з Польщі на фронт, для переселенців та потребуючих.

П'ятий-шостий тижні. В один із днів ми зібрались в нашому офісі, допакували продукти та поїхали до бабусь. Це був перший подібний досвід у моєму житті. Я почувалась спокійно, коли організовувала процеси і писала програму, але самі зустрічі з бабусями примушували мене ніяковіти. Моя рідна бабця померла, коли мені було 5 років, тож я не мала досвіду неформального спілкування зі старенькими. Але ми (нас було 4-ро дівчат) розділились на пари і заходили до квартир удвох. Бабусі реагували по різному. Частина радо приймала і дякувала, інші казали, що вони можуть обійтись і згадували про переселенців та воїнів, а був і такий випадок, коли бабця сказала нам, що ми придбали нездале масло. Ще одна літня пара виявилась узагалі не потребує

чою, хоч від пакунку й не відмовились. Після цього візиту я відчувала суперечливі емоції. Переключившись на робочий режим вирішила змінити тактику. Подумала, що голови ОСББ можуть не знати про рівень достатку і життя тих пенсіонерів, контакти яких надають, тож нам краще ретельніше підшукувати людей іншими шляхами, аби ті бабусі, котрим справді ми потрібні, не залишилися без уваги. У суспільстві нерівномірно розподілених ресурсів особи із вразливих груп можуть залишатись непоміченими, а ціллю нашої програми було бодай трохи це змінити.

Тому я зв'язалась з ГО «Тарілка» і запитала у них контакти потребуючих жінок літнього віку. Так у нас з'явився наступний список бабусь.

Поряд з тим моє ментальне здоров'я все ще бажало кращого. Незадовго до 24 лютого я відновила консультації з психологом, бо відчувала, що знаходжусь на межі чергової депресії. З початку повномасштабного вторгнення мене, з одного боку, менше хвилювати особисті проблеми, а з іншого, сильніше штормило емоційно від будь-якого тригера. Водночас цей емоційний шторм залишався десь глибоко під залізним куполом, я його відчувала, але не могла виплеснути. Я просто не вважала доцільним робити це в той момент. Відчувати спокій мені також допомогли домашні ритуали – я дуже люблю вирощувати кімнатні рослини і зайнялась їх пересадкою, кілька разів зробила перестановку меблів. Щоранкова кава як улюблений ритуал дня зі мною вже років сім, тому ці миті були для мене таким собі острівком безпеки, що допомагав знайти спокій для проживання ще одного дня. Крім того, я все ще продовжувала займатись роботою з підлітками. Я давно вивчаю психологію – це одна з моїх пристрастей, а також проходжу психотерапію, тому маю в голові окрему полицю з набором технік для самозаспокоєння, боротьби з тривогою, заземлення та підтримки. Це мені дуже згодилося у роботі. Я написала учасникам клубу в особисті повідомлення, щоб поцікавитись, як зараз живуть підлітки і якого впливу зазнали з початку масштабного вторгнення. Деякі з них перебували в жахливому ментальному стані, тому я поділилась особистим досвідом і практиками, контактами безоплатної психологічної підтримки.

Шостий тиждень. Я також почала активно брати участь в опитуваннях від соціологічних центрів. Однієї із львівських соціологинь протягом 2 тижнів надсилала свої нотатки щодо дослідження про життя містян. Завдяки моему тривалому перебуванню в спільноті фем-активісток Львова, я дізнавалась корисну інформацію з нашого чату. Ця соціологиня, про яку згадувала вище, допомогла мені дістати потрібні мені ліки, котрих на той момент не завозили в аптеки, або різко збільшили вартість. Цей чат і спільнота загалом також допомогли мені пережити цей важкий період. Все ж таки відчуття приналежності до групи, цінності якої розділяєш, суттєво впливає на якість життя. Одногрупники підтримували одне одного в чаті, викладачі також проявляли розуміння і підтримку, але це не стимулювало мене на-

вчатись. Проте я втратила будь-яку мотивацію до навчання в межах університету. Це здавалось мені чимось несправжнім. Я хотіла діяти, практикувати.

Травень 2022 р. У мене загострилась депресія, я не можу знайти крихти мотивації продовжувати робити те, що роблю і просто примушую себе. Зараз я читаю книгу про психологічну травму насильства, де порівнюються ПТСР ветеранів та жертв інших видів насилля. Поряд з тим, думаю про близьку мені людину, котра зараз у Києві і вирішує, чи податись добровольцем, чи ні. Я не хочу нічого, фоновим постійно відчуваю розпач і втому. Не знаю, як завершити навчання і чи варто взагалі продовжувати рухатись у тому напрямку, в якому рухалась останні два роки. Хочеться покинути все та втекти у ліс, усамітнитись і забути про існування людської цивілізації. Я продовжую працювати, займаюсь спортом, виходжу на вечірні прогулянки, усміхнено бесідує зранку з сусідами, але все це здається чимось остогидлим і несправжнім. Бідкатись про власне самопочуття в той час, коли АзовСталь, Маріуполь, Херсон, Харків, Ірпінь, Буча... здається чимось аморальним. Коротше кажучи, мене розриває від внутрішнього конфлікту.

Також в кінці травня я на тиждень поїхала до Києва в гості до партнера. Ми познайомились із ним у Львові у квітні 2022 р. Тиждень спілкувались вживу і три тижні онлайн, коли він повернувся до столиці. Це було важко, але ще важче було дізнатись, що з початку червня він поїде під Херсон допомагати виборювати перемогу. Коли я дізналась про це, то відчула себе героїнею якогось із романів 20 сторіччя. Я не романтизувала такі сюжети навіть у підлітковому віці і не мріяла проживати їх, але розумію, що деякі події в житті стаються не з нашої волі. Зараз 26 травня і я все ще в гостях у партнера. Я виконую свою роботу дистанційно, роблю завдання в університет. Я не знаю, наскільки важко буде впоратись з довгою розлукою і переживанням за нього, але знаю, що впораюсь.

29.05.2022 р.

Віталій Гетманський

Магістрант-соціолог,
перший рік навчання

Події кінця лютого 2022 р. були справжнім жахіттям для всього українського суспільства. Усі роздуми про напад чи ненапад, дискусії щодо політики та внутрішньодержавні плєбісцити розбились об реальний військовий конфлікт, кінцевою ціллю якого, як в головах українців, так і в головах людей, що піддалися пропаганді, була повна окупація України. Я особисто бачив цей наратив, коли прокинувся невідомо чому дуже рано, і застав пряме включення із бункера путіна, де він оголосив про початок проведення спеціальної воєнної операції. Буквально через кілька хвилин в інформаційному полі з'явилися новини, які почали перемішуватись із вкидами та фейками – саме цей час був найбільше насичений невизначеністю. Принаймні серед людей. На відміну від інших користувачів інтернету, я швидко зметував що відбувається, і моє інформаційне оточення в той день звільнилось на третину – це були телеграм-канали, які копіювали новини з інших ресурсів, які, вочевидь, представляли далеко не проукраїнську позицію, а саме в цей момент, під соусом прозорості, продати аудиторії заяви про захоплення Києва в кільце тощо.

Це були жакливі моменти, які зараз залишились лише важким спогадом. Зрештою, відносно багатьох людей та сімей, я ще легко обійшовся. Дякувати Богу, більшість свого часу я проживав в регіоні, що не зазнав дуже потужних обстрілів, проте ніколи не забуду першу сирену сповіщення про повітряну тривогу близько 07:10 ранку 24 лютого 2022 року. Я відчинив вікно у внутрішній дворик, і бачив увесь спектр реакцій людей на це – хтось вийшов на балкон спостерігати за метушнею інших людей, хтось цією метушнею займався, тремтячими руками, набираючи працівника ОСББ аби той підказав де знаходиться укриття, хтось збирав тривожний рюкзак, аби із ним поїхати куди очі бачать, хтось просто спокійно одягав рюкзак і йшов у військкомат. Дехто, як стверджував в перший день повномасштабного вторгнення росії в Україну про початок третьої світової війни, а також другої холодної війни. Зрештою, в цих словах багато істини, оскільки ми й справді бачимо конфронтацію двох світів, проте в дещо іншому форматі. Цей формат передбачає боротьбу не політичних ідей чи сфер впливу, а боротьбу способів існування суспільств – автократії та демократії. І це підтверджується багатьма тенденціями та моїми спостереженнями в подальші дні війни. В перший день я зібрав тривожний рюкзак і відправився в село біля польського кордону з Україною. Там я знаходився перші кілька днів, оговтуючись від того, що відбулось, і аналізуючи умови, в яких все сталося. Це була перша хвиля ступору. Друга ж хвиля сталася тоді, коли я, після усвідомлення ситуації, зрозумів свою бездіяльність. Тоді я розпочав організацію збору коштів та перетворення їх на продовольство, яке ми відправляли через гуманітарний штаб в селищі. Там серед волонтерів я знайшов розраду – вони розповідали, що порівнюючи ситуацію із 2014 роком набагато більше

людей зголосились хоча б якимось чином допомагати нашій армії і не опускати руки. Тепер, коли ця тенденція є загальнодержавною, можна провести порівняння суспільств – нашого, що самотужки організовує на місці величезну допомогу захисникам, і суспільства-агресора.

Якщо говорити про прогнози, які формувались в перші три дні війни, то вони були надзвичайно невпевненими. Тим не менш, ближче до перших чисел березня, масові смерті підказували мені все більше і більше песимістичні настрої. Тим не менш, реакція верхівки державної влади змушувала мене переконуватись, що вона – єдиний айсберг правди у цьому світі. Вочевидь, у повітрі знаходилось відчуття фатальності, а голова моделювала найстрашніші сценарії розвитку подій. Звісно ж я намагався їх приборкати, але розумів, що такі ж переживання відчуваю зараз не тільки я, а й більшість людей навколо. Дивно було потім згадувати новини, що були у відносно «мирний час»: попри всі заспокоєння громадськості, ще в грудні 2021 року розвідка США публікувала у відкритий доступ російський план наступу на Україну після військових навчань. Це мотивувало мене стояти твердіше на ногах та знаходитись на своєму місці: якщо цю інформацію знала українська влада, і не пішла на поступки в перші дні, зайнявши тверду позицію, то означає, що шанси виграти цю війну є, й існує тільки одна умова – консолідація українців навколо проблеми, і консолідація світу навколо України.

Я не є військовим, проте у мене є свій фронт – інформаційний. І за останні роки я переконався, що війна - це не тільки воєнна сфера, а й економічна, культурна, і в тому числі інформаційна. Україна зробила величезні напрацювання та отримала потужний досвід у боротьбі з інформаційним тероризмом, тому я зрозумів, що один із факторів нормалізації мого ментального здоров'я буде допомагати у боротьбі там, де я можу. Тому при будь-якій нагоді я намагався поширити правдиву інформацію про ситуацію в Україні, про жорстокість російських солдат, яка проявлялась у вбивстві цивільних людей, які не мали навіть можливості захиститись. Згадуючи причини викриття істини крізь пропагандистські шаблони та нав'язані неправдиві стереотипи, хочеться застосувати тільки одну емоцію в рефлексії на події – лють. Попри цю лють до російського імперіалізму в мені панує відчуття даності – багато людей, яких я до війни не до кінця розумів, стверджували одну причину неспроможності протягом понад 30 років побудувати демократичне суспільство, подолати корупцію, та ін. – наша незалежність не була окроплена кров'ю. І на цьому моменті у мене до війни визрівало питання: «Це означає, що наше суспільство приречене або до кривавого розколу, або до вічної розгубленості і бідності?». Як зявилося, війна росії проти України і є тим процесом, коли ми виборюємо не формальну незалежність, не ту яку нам в 1991 році принесли на блюдці, а справжню свободу, справжню декомунізацію і дерусифікацію. Поряд із

цим, для росії це є процес агонізації її імперських формальностей, вигорання ідеї та народження нової росії. Дуже багато питань залишається відкритими, але те якою буде Україна в недалекому майбутньому потрохи оформлює свою відповідь.

18.05.2022 р.

Анастасія Пігічин
Студентка бакалаврату, спеціальність «Соціологія»,
третій рік навчання

Варто почати з того, що, мабуть, за 3-4 місяці до початку повномасштабної війни моя мама день в день повторювала, що от-от почнеться війна. Купувала продукти у два рази більше, ніж зазвичай, доручила мені зробити запас води, яку регулярно змінювали... Також усім сусідам і родичам розповідала про те, що буде війна. Звичайно, що тоді ніхто цього всерйоз не сприймав, і дивились на маму як на дивачку, і я не була винятком. Адаже важко уявити, що таке активне життя, яке щойно відновилось після коронавірусу може в один момент обірватись. Кожного разу я повторювала «мам, ми живемо в XXI столітті, яка війна», але тривога все-таки була, бо розуміла, що техніку і військових під кордоном збирають не просто так.

Окрім мами, про близький початок війни мені розказував наречений. Не було дня, коли б ми не говорили про війну, часто мене це виводило з себе, бо він сіяв паніку, і мені доводилось його заспокоювати, пояснювати, що нічого не буде, навіть, коли вже й сама не вірила в це. Але так було до пори до часу... Не зважаючи на те, що мене ці розмови дуже злили, вони все-таки мали результат, бо ще до початку повномасштабної війни ми обговорили всі деталі. Я знала, що я маю робити, якщо почнеться війна, знала якою дорогою йти і куди, щоб зустрітись... Тому в принципі морально я була більш-менш підготовлена, якщо так можна сказати, бо як не готуйся, але до війни бути готовим неможливо.

21 лютого зранку я прокинулась з думкою, що моєму нареченому необхідно зробити запас продуктів. Тому після завершення пар ми поїхали на закупа, і зрозуміли, що ми такі не одні, по кількості людей та відсутності товарів. Попри складність знайти залишки потрібних продуктів ми все-таки виконали кожен пункт з мого списку. Насправді дуже складно передати те, що я відчувала в цей день, я була сама не своя. Відчай, страх, тривога... І тоді ми помінялись місцями, вже не я заспокоювала, а мене. Останньою краплею були вечірні новини, в яких було сказано, що путін підписав указ про «незалежність лднр», тоді я вже була впевнена, що буде війна, хоча до останнього вірила, що ні.

За декілька днів до початку я завершила телефонне опитування в одному з міст на Сході. Це опитування було доволі тривалим, і я мала нагоду поспілкуватись з багатьма людьми. Часто вони не лише відповідали на мої запитання, але й розказували про своє життя, потреби, тому загальне і дещо поверхнєве розуміння про цих людей у мене склалось. Цю передісторію я розповідаю неспроста, адже 24 лютого о 06:46 я прокинулась від телефонного дзвінка з невідомого номера. Тут постараюсь дослівно передати телефонну розмову:

- Почалось – сказав чоловік, який біг десь на вулиці
- Що!?
- Стріляють, зриви
- Ви про що?
- Війна почалась

... і на цьому зв'язок обірвався. Тоді ж я й зрозуміла, що це дзвонив чоловік, з яким я декілька днів тому проводила телефонне опитування. Звичайно, що такі навини спросоння мали значно сильніший ефект, ніж найміцніша кава. Зразу ж відкрила новини, і не могла повірити, що це реальність. Сталось те, чого всі найбільше боялись. З цього моменту почався марафон 24/7 з новинами. Дійшло навіть до того, що батьки пробували забрати телефон, щоб я відволіклась, давали багато хатньої роботи, але це не допомагало.

Ми готувались до найгіршого, але сподівались на найкраще. З самого ранку наречений попереджав, що може бути таке, що не буде світла і мережі, щоб я не панікувала, і залишалась вдома, щоб він знав, що я в безпеці, але ці розмови тільки підсилювали паніку. Ми шукали програми, через які можна спілкуватись без Інтернету, весь час під заряджали телефони, щоб заряду було не менше, ніж 95%. Коли вже моя паніка досягла максимального рівня я переконувала нареченого, що нам потрібно поїхати за кордон, він звичайно ж заспокоював, пояснював, що все буде добре, але я тоді цього не чула, в мене в голові було одне – треба втікати. Коли мені все-таки вдалось його переконати, і він знайшов транспорт, щоб це реалізувати, я повідомила про це батькам, які нікуди мене не випустили. Зараз я розумію, що добре, що залишилась, і що жаліла б, що поїхала, але тоді для мене це було великою образою.

Перша ніч була чи не найстрашнішою. Через неймовірний стрес почалось безсоння, моніторила весь час новини, не знала що робити, була паніка. Близько третьої ночі над хатою пролетіло три винищувачі. Це був настільки гучний, тяжкий і затяжний звук, що поки вони пролетіли здавалось, що пройшла ціла вічність. З цього моменту моя паніка подвоїлась. Разом з цим пропав мій азарт до навчання. Якщо раніше ніщо не могло відволікти мене від навчання, то тут я просто не хотіла нічого відкривати і вчити. Так, як вчитись я не могла, а розуміла, що відволікатись від новин якось потрібно, я почала в'язати, а коли в'язання надоїло почала вишивати рушник. Декілька днів без нормального сну і харчування, сповнених страху і паніки призвели до виснаження. І тоді я зрозуміла, що таким чином я нікому не допоможу, і почала шукати де і чим я буду корисною.

Першого березня зранку я з нареченим поїхала в ЦНАП, де він отримав перепустку і став учасником територіальної оборони. Паралельно з цим я спілкувалась з директором народного дому і організовувала людей для плетіння сітки. І тоді

день в день зранку до вечора ми збирались і плели сітки. Пізніше підготували в народному місці спальні місця і поселили переселенців.

В перших числах березня до нас приїхала сім'я з Бородянки. Це люди, які за один день втратили все. Після довгої розмови з ними моя паніка кудись зникла. Бо сім'я, яка приїхала з-під обстрілів була абсолютно спокійною і раділи тому, що живі, а я будучи в безпеці панікувала. Хоча й про повне заспокоєння мова не йшла, бо все одно продовжувала моніторити новини. Найголовніше питання, яке в мене було, і є це «для чого?!», за що гинуть діти, які ще життя не бачили, за них дуже болить серце. Також у нас жила подруга моєї сестри з Волновахи. Ми намагались її підтримувати, бо її вся сім'я залишилась у Волновасі, і зв'язок з ними часто пропадав на 3-4 дні, було й таке, що на 2 тижні. Перебувати поруч з нею було дуже емоційно складно, бо проявляти паніку не можна було, а навпаки заспокоювати її. Але ми добре зжились, і зараз батьки кажуть, що це їхня ще одна дитина.

Не пам'ятаю коли і як це сталося, бо всі дні змішались, але в один момент я перестала читати новини. В мене була відраза від них. Про все, що відбувалось, я дізнавалась від батьків і нареченого. Надзвичайно важко було повірити, що в 21 столітті люди можуть воювати. Такі звірства я читала лише в підручниках історії, але ж для чого це повторювати.

Пізніше почалось навчання, до якого я довго не могла звикнути, сама собі пояснювала, що треба вчитись. Для мене найгірше навчання – це вчитись, бо мусиш, але бувають моменти, коли потрібно себе пересилити. Зрештою через якийсь час ми влились в навчання. Потрібно віддати належне нашим викладачам, які переживають за нас, та на кожній парі запитують чи всі в безпеці і як в кого справи.

Ще одним стресовим моментом був ракетний удар по Яворівському полігоні. Не знаю чому, але день перед цим в мене було відчуття, що щось має статись, і я до цього морально готувалась. На превеликий жаль, не обійшлося без жертв... Декілька разів, коли були ракетні удари по Львову я чула вибухи, також чула ППО. Важко описати, що я відчувала в ці моменти, але я просто молилась, щоб обійшлося без жертв і не гинули невинні діти. Окрім цього, в нас дуже часто літають вертольоти, в перший час я їх дуже лякалась, зараз це вже звична річ. З часом все ніби повернулось до звичного життя, але мучить те, що ми тут можемо продовжувати життя, ходити на роботу, вчитись, а там люди в підвалах помирають від голоду і холоду, дітки народжуються в бомбосховищах, а комусь так і не судилось появи-тись на цей світ...Ці страшні події зачепили не лише кожного українця, але й весь світ. Ми знову і знову повинні боротись за те, щоб зватись українцями. Але ми незламні, і ця війна нас ще більше об'єднала. За нами правда – за нами перемога. Вистіймо до кінця. Слава Україні!

19.05.2022 р.

Ярина Кобзарєва

Магістрантка-соціолог,
перший рік навчання

Рідна хата пахне пирогами з вишнями із печі
Снилось, як світив фарами ближніми вночі
І бачив: баба з дідом в хаті крутили калачі
От би зараз діда постукать би по плечі...

KALUSH, Skofka – «Додому»

«До». Зараз мені складно зрозуміти, як ми жили до 24.02.2022 р. без страху, що одного дня на нас нападе орда орків. За день до того, у мене в гостях був найкращий друг, і ми думали: їхати йому до Києва, чи залишатися вдома, бо ситуація не була однозначною. Нас тоді ще запросили погуляти, але ми відмовилися, бо була погана погода, і краще було залишитися вдома. Словом, з друзями ми зібралися вперше через 2 місяці з початку війни.

24.02.2022 р. О 6 ранку мене і маму розбудила моя молодша сестра, бо їй здалося, що щось летить у небі і десь гукає. Я не була в захваті від такого раннього пробудження, бо на роботу мені аж на 9:00, але ми увімкнули телевізор, і зрозуміли, що у путіна інші плани. Так ми дізналися, що на нас напали, що підірвали аеродром на виїзді з мого міста, що у наших знайомих від цього вибило вікно вдома, і ще раз переконалися що путін -ла ла ла ла.

Перший страх – зняти готівку і докупити продуктів, бо я розуміла, що у людей буде дуже сильна паніка, і це створить штучний тимчасовий дефіцит. До слова, готівку знімали цілий день, бо в кожному банкоматі поки чекали чергу, вона закінчувалась.

25.02.2022 р. Перший раз дали повітряну тривогу, і по телевізору сказали, що потрібно перейти до укриття. Я живу у приватному будинку, у нас є невеличкий (зовсім крихітний) підвал, але, на жаль, він не підходить за технічними вимогами, тому ми з сестрою і мамою зібралися йти в комунальне укриття, але нас запросили до себе наші сусіди (мої куми). Це близько, і разом було не так страшно. Моєму похреснику 6 років, і коли я бачу, що він не хвилюється і не плаче, я не можу дати собі волю хвилюватися. Але страшно. Коли ми вперше спустилися у підвал, то зрозуміли, що документи зібрали не всі, і тривожна валіза наша – зовсім не тривожна. Тому, коли ми вийшли після відбою, я почала збирати усе: документи на будинок, книжечки на комунальні платежі і в цілому все, що виглядає як документ. Надіюся, це не згодиться.

24.02 - 3.03. Я не бачусь зі своїми друзями, бо боюся, що мене застане повітряна тривога на вулиці. Немає апетиту, не можу спати і весь час в одязі, щоб бігти в укриття. Хвилююся, бо бачу, яка розгублена моя мама і налякана моя сестра. Намагаюся підтримувати вдома бойовий дух. Працюю, робота відволікає.

Якийсь із днів

– Хресна, ти знаєш, буде так шкода собаку, якщо у неї попаде бомба!

– Не переживай, ніяка бомба не попаде.

– Але може ж! Війна!

(Лук'ян. 6 років)

14.03.2022 р. У мого похресника день народження, а ми п'яту годину підряд сидимо в укритті через повітряну тривогу. Страшно було застудитися і захворіти, бо лікуватися у війну – таке собі задоволення: зайві витрати на ліки, постільний режим і т. д. Довелось пояснювати імениннику, чому його ніхто не вітає у підвалі, й обіцяти, що День народження точно відбудеться.

24.03.2022 р. Мені 22. Свій день народження зустрічаю з найближчими друзями. Тривога у цей день не було. русня дала трохи спокою. Не знаю, чи можу радіти і святкувати, поки в деяких містах орки знущаються з Українців.

Буча, Ірпінь. Надіюся, усіх знайдуть і покарають за все те, що відчували бідні люди. Ніколи не знала, що вмію так сильно ненавидіти.

21.05.2022 р. Ми перемогли на Євробаченні. Сміливість – кричати зі сцени «Save Ukraine, Mariupol. Save Azovstal' right now». Сміливість – це частина генокоду кожного Українця. Перемогли піснею, переможемо і русню. Добре, що люди в такий час пишуть пісні, це гарний консолідуючий чинник.

Епілог. Точно знаю, що у цього документа буде частина «після». У цій частині не буде жодного слова про путінську орду. Буде тільки щастя, бо Україна перемогла і відбудувалася. І вулицями Маріуполя, Харкова, Донецька, Луганська, Криму і кожного міста, містечка, села України ходять щасливі люди, будують плани, мріють, кохають, розвиваються. Бо це – риса, яка відрізняє вільну людину від поневоленої.

Слава Україні!

Слава ЗСУ!

22.05.2022 р.

Вікторія Кухарець
Студентка бакалаврату, спеціальність «Соціологія»,
четвертий рік навчання

З часом дедалі важче пам'ятати, як і що відчувалось на початку війни. Можливо, це механізм захисту свідомості чи просто короткочасність людської пам'яті, але все ж основні моменти лишаються, як рубці від шрамів на шкірі.

До 24.02. Я не вірила в те, що можуть бути якісь дуже активні бойові дії чи що на нас нападуть. Чомусь була впевнена, що це лише залякування, і все минеться. Повномасштабна війна в нашій країні здавалась можливою лише в спогадах старшого покоління про Другу світову чи в книжках.

24.02. Я одна з тих людей, яким пощастило прокинутись все ж не від новини про наступ. У мене був будильник на 6:25 ранку, я мала йти ставити прання в пральну машинку в гуртожитку. Тут задзвонив телефон моєї сусідки Ані і почали голосно стукати в двері блоку. Дуже дивним були такий ранній дзвінок до людини, яка пізно лягає і так само пізно зазвичай встає, та ранні гості. Вона прокинулась від другого дзвінка, і сказала відчинити двері, але вже перестали стукати. Прокинулась ще одна моя сусідка, Крістіна, і Аня сказала, що Росія напала на Харків. Першими словами, які ми змогли вимовити, були нецензурні. Я все-таки пішла ставити прання, бо нічого краще, ніж це не спало на думку. Аня пішла знімати гроші, а Крістіна збиралась додому, щоб бути з сім'єю (вона з Мукачєва). Я мала дзвонити своїм рідним, але без сліз не могла. Трохи заспокоївшись, все ж зателефонувала. Мама сказала, що все добре, хоча насправді вже в 3-й ночі вона чула вибухи на військовому аеродромі, який від нас за 5 кілометрів (про це я дізналась пізніше). Відстояла марно чергу в один банкомат, потім з більшим успіхом в інший, після цього в аптеку з Анею, і з нею ж купили трохи продуктів. Спакували «тривожні» рюкзаки і спустились під час тривоги на цокольний поверх (а живу я на 12-му поверсі).

Перші дні. Відомо, що є певні реакції на стрес. Моєю було «завми». Я боялась, що щось трапиться. Просила маму і сестру приїхати у Львів, де було б безпечніше, ніж вдома, між бронетанковим заводом та вже згадуваним аеродромом. Спускалась під час тривоги в укриття на цокольний поверх і гасила світло коли казали. Ноутбук лежав у рюкзаку, і я боялась його звідти діставати. Виходити кудись теж не хотіла, бо переживала, що почнеться тривога, а я не зможу сховатись. Коли ми вперше з Анею вийшли, так і сталося – правда, ми недалеко відійшли. Віддала два коцики для переселенців. І дуже дивувалась настирливості моєї родини в плані мого вступу на магістратуру – для них це була ніби точка опори в цей час, а я не могла планувати нічого далі, ніж найближчі дні. Ходила на перший поверх допомагати плести сітки і шукала відео для інформаційного волонтерства подруги.

01.03. «Мої дівчата», тобто мама і сестра приїхали у Львів. Правда, я надіялась, що їх можна буде поселити до мене в гуртожиток, але ні, не можна було. Тут нам дуже допомогла моя одногрупниця, яка місцева і живе в приватному будинку. Вона в перший день написала, що за можливості маємо триматись разом і допомагати один одному, тож я в неї спитала, а вона погодилась прийняти моїх рідних в себе, ще й наполегливо кликала мене, аби були вкупі. Так я вже третій місяць живу не в гуртожитку, і ховатись в підвал стало ближче.

Наступні дні. Жити в сім'ї, де до тривоги ставляться відносно спокійно і поруч твої рідні емоційно легше, ніж коли може серед ночі працювати пожежна сигналізація (з допомогою цієї системи та гучномовця на весь гуртожиток всіх підіймали для того, аби прямували в укриття). Все далі і далі ставало спокійніше, або лише так здавалось.

Перший раз з початку березня я плакала через історію про хлопчика, який не розумів, чому ж йому так боляче, якщо він себе добре поводить. До цього я трималась і намагалась все менше жити новинами, ніж в перші дні. Внутрішні занепокоєння, тривоги та переживання все більше витісняли переживання за жертв, яким не могла допомогти. Ще досі частково я в тому стані «завмерти», по мінімуму планую майбутнє, хоча й радять діяти по-іншому. «Я не думаю про це», – трохи перефразована цитата Скарлет О'Гара, яка описує мій спосіб відійти від проблем і поганих думок.

Загальний стан та ставлення.

Перші місяці 2 точно було відчуття, що це просто неможливо, це страшний і просто дуже реалістичний сон. Ну як можна так підступно і безглуздо вчинити – напасти на сусідню країну, і цим топити її і своїх громадян в крові та сльозах? І досі я до кінця не можу цього збагнути. Можливо, справа у вродженому частковому пацифізмі. Але все більше дереалізація змінюється, на жаль, звичкою.

Моя сестра, яка повернулась додому, помітила різницю у відчутті того, що відбувається. У Львові це не так сильно, як ближче до Сходу. Так, це не применшує переживань та зусиль, але сама атмосфера інша.

Вийшла трохи суб'єктивна інтроспекція, але, як в інколи занадто емоційної людини, мій внутрішній соціолог згорнувся клубочком і ліниво щось намагається робити, в той час як активувався стан дівчинки, для якої коцик – найкращий захист.

17.05.2022 р.

Катерина Красуля
Магістрантка-соціолог,
перший рік навчання

24 лютого 2022 р. Відверто кажучи, я не думала що буду знати, що таке війна не з сторінок книжок історії. Для мене все почалося ще 23 лютого, коли я розмовляла з батьками і просила їх зібрати тривожні валізи про всяк випадок. 24 лютого о 6 годині ранку мене розбудив телефонний дзвінок брата і слова «Обстрілюють військову частину. Все горить.... Горять склади.... Снаряди летять над головою.... Ми виїхали за межі населеного пункту – наберу потім, бо поганий зв'язок». Після цього зв'язок обірвався. Не можу, навіть, описати що я відчувала в той момент... А ще й відсутність зв'язку з моєю родиною не давала мені спокою... В той же день почалась масова паніка та істерія: кілометрові черги до банкоматів, автоматів з водою та пусті полицки в магазинах, відсутність банального знеболюючого та ліків від тиску в аптеках.

25 лютого - 30 лютого 2022 р. Перший тиждень я майже не спала... Мені було важко сконцентруватись, навіть, на побутових справах. В перші повітряні тривоги в мене була паніка та великий страх. А ще усвідомлення того, що у Львові нічого критичного не відбувається... і я не знаю, що таке вибухи та ночівля в холодному підвалі. І це ще більше лякало... Я часто не мала зв'язку з рідними, адже військова частина або ж глушила мобільний зв'язок, або ж його просто не було. В той період я почула фразу від мами, яка щось надломилася в мені: «Як добре, що тебе тут немає... Як добре що ти далеко». В цей період, я буквально моніторила кожну новину... Поступово страх замінила ненависть та злість до росії та її населення (до речі, вона присутня і досі). Щоб хоч якось виплеснути свої емоції не на людей, які мене оточують – я почала вести свою інформаційну війну. До речі, це дуже заспокоює, коли ти відповідаєш на коментарі прихильників «руськава міра»...

Березень 2022 р... Перший місяць війни був дуже складним для мене. Я дійсно картала себе за те, що не поїхала додому раніше запланованого і, що я не там. І можливо б мені було легше... В цей місяць я зрозуміла, що всі мої проблеми – ніщо. Я вирішила почати робити хоч щось... Шок та страх поступово почали проходити. Я зібралась з силами і почала хоч трішки діяти: віднесла речі для переселенців, речі на сітки (всі мої нові та не нові речі, які підходили для сіток – стали частиною маскувальної сітки), донатила на армію. Я старалась повернутись до «нормального» життя... хоча й змінилось поняття та усвідомлення «нормальності» але якось треба було спробувати жити по новому. Квітень 2022 – а в душі ще досі лютий... Буча... Гостомель... Ірпінь... – зламали мене... Перший раз із початку війни я плакала. Відбулось усвідомлення того, що все життя якесь лотерея... Якихось 120 - 130

кілометрів відстані здатні зберегти життя. Так, село, з якого я родом, знаходиться у 120 кілометрів від подій пекла. Якихось дві-дві з половиною години їзди. В той період батьки розказували, що на вулиці вночі чути постріли з автомату... що часто вночі хтось ходить та їздить по вулицях... Що під'їжджає машина до блок-постів, зупиняється за 100 м і розстрілюють людей на ньому. Моя ненависть стає ще більшою, але недостатньою.... Жити потрібно далі... Пошук роботи... Для мене робота була завжди способом задовольнити своє «хочу». Зараз я усвідомлюю, що тепер я маю бути готовою стати фінансовою опорою для своїх рідних, якою вони завжди були для мене. В період війни побудувалась нова реальність навіть на ринку праці. Я безпосередньо маю до нього відношення, адже працюю HR-менеджером та рекрутером і знайома з усіма подіями. Так, до прикладу, деякі компанії звільнили в такий час своїх працівників, які проживають у Львові та багато років співпрацюють з ними. Натомість, почали приймати на роботу переселенців, адже держава за це виплачувала певні кошти. Відповідно, так кожного місяця мінялись кадри... Не скажу, що мене це здивувало... Просто в даних реаліях це виходить за поняття «норми», хоча... не думаю, що вона ще існує...

Травень 2022 р... Війна стає чимось буденним... мене це лякає... Загалом, війна поділила моє життя та й життя кожного з нас на «до» та «після»... Проте, перемога поділить його ще раз... і все буде добре...

20.05.2022 р.

Ірина Грень

Магістрантка-соціолог,
перший рік навчання

Незважаючи на те, що всі розвідки світу говорили про скупчення російських військовослужбовців та техніки на українських кордонах, незважаючи на масову евакуацію дипломатів з Києва та інші провісники війни, багато хто з простих громадян і в тому числі я сподівались, що все-таки вторгнення не відбудеться. Проте на жаль...

Перші дні. 22 лютого одна надійна знайома повідомила нам, що вторгнення може статися протягом 60 годин. І, на жаль, її інформація виявилася достовірною. На сьомий день Україна, якщо це можна назвати життя, пережила справжні жахиття. У ці дні всі говорили майже те саме – дивились репортажі з поля бою, швидко збиралися, бігли до сховища, йшли додому і читали новини. Я щаслива, що мої

рідні у відносній безпеці, дякую Богу і нашим захисникам. Львів не такий, як Харків, Маріуполь, Херсон, Суми, Охтирка, Буча, Гостомель, ці бідні міста руйнують російські фашисти і досі. Це викликає в моїй душі великий жаль та смуток за такими прекрасними містами. Зараз, як ніколи, я все переоцінюю. В принципі воно все починається зі ставлення до президента, родичів і знайомих, а закінчується ставленням до різних дій і подій. Ось деякі з них. Я не голосувала за Зеленського. Усі мої упередження щодо цієї людини дуже змінилися. Він справді ефективний президент нашої держави і за час війни став ще більшим пітріотом своєї країни. Всі пишаються ним.

Складність пристосування до подій. Минув ще тиждень. Другий нескінченний тиждень війни. Це для нас. Для росіян – другий тиждень «військової спеціальної операції» із «визволення українців від «неонацистів», «демлітаризації» та «денацифікації» України». Деякі міста майже зникли з лиця землі, багато втратили світло, тепло, воду та комунікації, багато мирних жителів було вбито або поранено.

У чомусь усі дні тижня подібні до першого тижня: часті тривоги, хороші та сумні новини, деякі сум'яття та сподівання на швидке закінчення війни. Кожен день у чомусь особливий. Довгі черги в магазинах та аптеках, які спостерігалися на початку війни, зменшилися на другий тиждень, як правило, через прострочені товари. І, на жаль, не схоже, що запаси повернуться найближчим часом. Купувати борщ і молочні продукти ставало все складніше і дорожче. Втома наростає щодня – від страху, беспорядності, сумнівів у майбутньому. Здавалося б, сиджу дома, багато вільного часу. А виявляється, щоб вільний час приносив задоволення (читання художньої літератури, рукоділля тощо), потрібна і вільна голова.

А в голові думки про плани путіна, який, якщо не доб'ється повного знищення інфраструктури в Україні, не дістане сухопутного коридору до Придністров'я, не залишить Україну ще й без Азовського моря, без Кримського каналу, без Донецької та Луганської областей в повному обсязі, і ще без багато чого, доти не заспокоїться.

18-й день широкомасштабної війни росії проти України. Ворог втратив вже понад 11 тисяч вбитими. Поранених ще більше. Незважаючи на те, що ні США, ні НАТО, ні Велика Британія не хочуть допомогти Україні закрити небо, наша армія робить це самотужки. Ми вже збили 48 гелікоптерів та 44 літаки. Кількість знищених танків взагалі наближається до 300. Гордість за наших воїнів немає меж!

Друг пізнається в біді. Повномасштабна війна росії проти України показала, хто наш справжній друг, а хто ним лише здавався. Влада Грузії, яка є партнером України по Асоційованому тріо (куди входить ще й Молдова, бо три наші країни мають Угоду про асоціацію з ЄС), вдає, що це не її війна. Ну, а росія натомість раптово вирішила зняти санкції на експорт грузинського продовольства. Молдова теж як води в рот набрала. Хоча, коли Євросоюз прийняв до розгляду нашу заяву

на членство, Грузія і Молдова теж кинулися апелювати на вступ до ЄС.

Третій раунд переговорів української та російської делегації може відбутися вже в понеділок, 7 березня. Принаймні цю дату запропонував Київ. Місце збору поки що невідоме. Україна говоритиме про припинення вогню. Росія ж уже почала вкидувати меседжі про те, що хоче домогтися від Києва ратифікації якогось документа. Вочевидь про капітуляцію. Україна на це ніколи не погодиться. Наше військо це демонструє вже 20 днів. Найболісніші за всю історію санкції проти росії (а таких не вводили навіть проти СРСР) вже б'ють по російській економіці. Проте, за словами старшого наукового працівника Європейської ради зовнішніх відносин Густава Гресселя, треба багато часу, поки економічне болото засмокче путіна.

Наш календар історії вже поповнився однією жахливою датою – 24 лютого 2022 року, але хочеться сподіватися, що й інша – дата нашої перемоги – теж десь на підході. І на останок. Не знаю, і не тільки я, гадаю, ніхто не знає, як довго триватиме цей кошмар під назвою «російський світ». Але я точно знаю, якщо вони прийдуть за західну частину України, жоден українець цьому радуватись не буде і, що буде точно, так це потужна відповідь в сторону росії. Але поки що, на щастя, наші професіонали справляються. А тому, Велика Слава їм!

17.05.2022 р.

Віра Лопатовська
Студентка бакалаврату, спеціальність «Соціологія»,
другий рік навчання

22.04.2022 р. – це був вівторок. путін оголосив на окупованих територіях Донбасу і Луганську, так звані «днр» і «лнр». Після цих новин, всі розуміли, що повномасштабна війна буде і її не оминати. А я не вірила, або ж не хотіла вірити. Я не могла зрозуміти для чого йти вбивати людей в чужу країну, якщо в своїй проблем повно, в чому причина? ДЛЯ ЧОГО??? У середу, був звичний день для мене: пари, хатня робота, завтра мав бути вихідний. Я планувала погуляти з другом, з подружкою обговорювали, що подарувати іншій подрузі на її день народження. Тоді ми ще не знали, що свої 20 років, вона проведе в підвалі, а не у нашій компанії.

24.02.2022 р. день почався з фрази тата «Віра, вставай почалась війна». На годиннику тоді була 07:41, але у інших ранок почався набагато швидше, коли я зайшла в соцмережі, подруги були налякані. Ми не знали, що робити, як буде далі, я дуже не хотіла, щоб ця війна нас роз'єднала. Тато поїхав по продукти, я збирала документи та тривожну сумку, а сестра пішла на роботу. Всі були налякані. По відчуттях ранок був таким, ніби померла рідна людина і я йду на похорон. Я дуже емоційна людина, в своїй голові я прокручувала страшні сценарії і не могла заспокоїтись, поки їх не побачила вдома. До нас прийшла тітка та молодша двоюрідна сестра, бо разом прожити це було легше. Друга ніч війни для мене була найстрашніша, тому що я живу недалеко від

аеропорту, а тоді всі казали, що будуть бомбити Львів. Коли я почула шум літака, вертольота чи що там було, то почалась паніка, я знову уявила як падають бомби та ракети, все горить і я нічого зробити не можу. На щастя це був наш літак. Наступну ніч ми провели в підвалі, бо я і молодша сестра, були налякані новинами і не могли спати нагорі.

В перші дні я боялась виходити на подвір'я, весь час моніторила новини. На третій день війни я вперше вийшла з дому і пішла з другом по хліб, черги в магазинах були великі, а полки з найнеобхіднішим товаром майже пусті. Мені було не зручно і страшно знаходитись на дворі, перед виходом в магазин Тато розказав, де в нас знаходяться бомбосховища, або ж підвали, щоб в разі чого, ми побігли туди і не виходили поки не закінчиться тривога.

Коли починалась тривога ми з подругами в чатах питали одне одного чи все добре, чи нічого не чути. Вдома постійно велись розмови, щоб тітка брала мене, старшу сестру і молодшу двоюрідну і їхали до Польщі, або ж в село. Я не могла слухати цих розмов, я не хочу і не буду їхати звідси. В голові постійно були думки, якщо я зараз поїду, то не зможу повернутись, не побачу тата, друг, що війна всіх роз'єднає і ми не зможемо знайти одне одного після неї.

Я відчула згуртування, всі стали одним цілим. Волонтери включились в справу, в школі плели сітки та допомагали біженцям. Я туди ходила, щоб розвантажитись, але думки, що повітряна тривога застане мене не дома, завжди переслідували. Ми з сім'єю чистили горіхи воїнам на батончики та жартували, як ми будемо святкувати смерть путіна і нашу перемогу, без жартів та підтримки, напевне я б досі боялась виходити на вулицю.

Через 2-3 тижні я навчилась жити з війською та будувати плани під неї. Тато з сестрою вийшли на роботу, а я на онлайн пари, хоча було не до навчання. Коли була повітряна тривога, всі йшли у підвал і я залишала всі свої справи та чекала на відбій, але згодом я і там могла писати домашнє завдання, читати, грати ігри, щоб не витратити час впусту. У підвалі всі сиділи в телефоні, хтось дивився новини, хтось спілкувався з друзями, нам дуже пощастило, що ловив інтернет. Коли вночі була тривога першою вставала я, потім йшла будити тата і сестру, брали ковдру, сумку та спускались вниз. Мені здавалось, якщо я їх не збуджу, а вони рідко самі чули тривогу, то станеться, щось страшне і в цьому буду винна я. Коли ми вже були у підвалі, я писала подругам, ми назвали це «перевірка зв'язку». З моєю подругою ми розробили план дій на випадок тривоги у ночі, якщо після її початку (10 хв) хтось з нас не вийшов на зв'язок, а ми вже в безпечному місці, то дзвонили на viber та будили інших.

Хоч було не до навчання, але якоюсь мірою мене воно відволікало, особливо групіві проєкти, де ми могли 20 хвилин обговорювати навчання, а решта часу балакати про все що завгодно. Через два місяці від початку війни, я вперше виїхала з дому, було трохи не по собі, але коли я побачила, що люди навіть не ховаються під час повітряної тривоги, то подумала, а може дійсно нічого страшного не станеться.

Другим переломним моментом у цій війні стали новини про згвалтування, катування та вбивства мирного населення на окупованих територіях. Про це потрібно знати кожному, але я не могла читати їх, мені важко уявити, що це

все насправді було, що таке можливо в 21 столітті. Одна справа читати про те як орки крадуть техніку, а друге як вони гвалтують дітей. Як це можливо? Що у них в голові, я не можу зрозуміти. Вони роблять звірства тут і будуть їх робити в себе вдома, бо їх за це ніхто не карас, ну але це поки, вони ще отримають своє. Мої плани починаються з фрази «Якщо все буде добре, то...». Зараз я знову навчилася мріяти, але не дає спокою, думка, про те, що тут я живу спокійно, гуляю, вчусь, а хтось зараз сидить під обстрілами в сирому підвалі без води та їжі. Я вчусь ловити момент та любити інших людей, бо хто знає чи буде в мене на це завтра час. Ця війна для мене показала, хто є хто. Я рада, що біля мене залишились друзі, мої друзі, які підтримають мене, ми частіше почали говорити, що відчуваємо, обговорюємо новини та плануємо поїхати до подруг в Польщу влітку на тиждень, але... якщо все буде добре»... Я не хочу зникати до війни. За два місяці дистанційки та 104 дні війни, я мрію про очне навчання, щоб нарешті всі зібрались в аудиторії і єдиною проблемою у нас був не вивчений семінар або велика черга в буфеті. Так і буде, але «якщо все буде добре»...

Слава Україні!

20.05.2022 р.

Ксенія Яновська
Студентка бакалаврату, спеціальність «Соціологія»,
перший рік навчання

Маю визнати, я людина досить емоційна, на додачу з багатою уявою, що часом ще більше прикрашає мої емоції- як позитивні, так і негативні. У випадку з війною, то все дуже яскраво уявлялося, що викликало, далеко не найкращі емоції. Оскільки для себе я вела певні періодичні нотатки, то можу представити тут певні фрагменти з них:

24.02.22 р.

Сьогодні почалась війна. Хоч вона вже і триває 8 років, але сьогодні почалися сильні вторгнення і атаки по всій Україні. Зранку мене збудила мама і сказала мені бути спокійною, збиратися, бо...почалась війна. Ми послушали звуки сирен з-за вікна і я побігла збиратися. А в моєму телефоні сипалися повідомлення «Ти як?» «Я дивлюсь новини, сподіваюся ви впорядку». За декілька днів до того, впродовж тижня, ми уже готувалися, було багато новин і попереджень, але ніхто не знав напевне. Наша сім'я була і є достатньо готовою. Я готувала документи, таблетки, гроші, записник та інші дрібні речі, які можуть знадобитися. Сьогодні я лише допаковувала цей рюкзак, одяг, пристрої та інше.

Сьогодні мав бути звичайний день, я мала прокинутись о 8:58, встати, помитися і зібратися до роботи, а перед тим послухати лекцію з універсу, який ще дистанційно. Проте мама збудила мене раніше приблизно на півгодини і це все сталося. Ми зібralися і просто чекали. Чекали, що буде далі, що буде наступної миті. Ми просто були зібрани і були напоготові. Ми обідали, прибирали, прали, збиралися, дивилися мультфільм. Ми, я та мої брати, сіли зіграти у «ферму» і потім різко увійшла мама і сказала нам швидко спускатися у підвал. Тоді я побігла по свій рюкзак, почала переживати як би то я не забула що і просто все тоді переверталось перед очима, а ще я злякалася за нашого кота, якого ми тоді лишили вдома. Я вибігла, швидко хоч і недобре взулася і накинула куртку і бігла вниз по сходах дуже швидко, дивлячись водночас у вікно чи нічого там часом не летить. Мені стало набагато спокійніше, коли я спустилася у підвал.

А ще, в цей день, сьогодні, була така гарна погода, світило сонце, а ввечері було видно зорі. Батьки вирішили, що безпечніше поки що буде за містом, тому ми поїхали в наше інше місце. Ми взяли з собою кота. Коли ми виходили з будинку мені так приємно було бачити вулицю. Але було таке відчуття незрозумілості, пустоти, шоку і не віри, і незрозуміння, що діється. Ми з братом пішли в магазин, і там не було хліба, який мене попросила купити мама. Полиця з випічкою була повністю пуста, окрім якихось 1-2 маленьких піц. Ми взяли хлібці нагомість. В інших магазинах хліба на той час уже теж не було і багато магазинів позачинялися раніше.

На заправках черги були у 10 машин як мінімум, це до ОККО. На WOG було менше, тож нам пощастило і ми заправилися. Але заправляють зараз лише не більше 20 літрів, оскільки потрібно приберегти пальне. Увечері заторів не було, проте зранку вул Зелена стояла, люди виїхали з міста. А ті, хто хочуть потрапити до Львова, досі не можуть доїхати. Я плачу кожен раз коли думаю що мені треба з кимось розлучитися або що я можу когось втратити..... я вірю, що це не так страшно, як у якомусь кіно, ми повинні це пережити. Я дуже люблю свою сім'ю і родину, попри всі негаразди і сварки. Я хочу, щоб всі ми були здорові і живі і, щоб ми були разом. Нехай усе буде добре. Я хочу жити!!!

26.02.2022 р.

Сьогодні уже пройшов 3 день. І на питання «який сьогодні день?» одразу йде відповідь у цифрі, а не у даті чи у дні тижня, у цифрі від початку цього всього. Таке враження наче тепер усе поділилося на до і після. Так само було і з карантином і ми вже от-от мали з ним закінчувати, але тепер сталася в рази гірша загроза. Думається, що це лише на декілька тижнів, ну місяців, і все вернеться в норму, але навряд чи це буде так швидко. Але я на це сподіваюся. Я хочу жити, у мене є плани, мрії. Я не хочу, щоб це зникло. Зараз усе добре, ми в певній безпеці. Тримаємось. Наша армія сильна, а ми її підтримуємо як можемо.

07.03.2022 р.

12 день війни. 7 березня. Тримаюся як можу. То на позитиві і щиро вірю в перемогу, то до мене приходять сум і розпач. Точніше я справді знаю, що ми виграємо, ну бо мені просто в голові не вкладається, щоб росія отак просто взяла і захопила нас, це я вже не знаю, що має статись. Я про те, що я ніяк сильно не можу вплинути на це. Я в армію піти не можу, тероборону теж, хіба волонтерити або помагати

онлайн, і то лише останнє, бо мама мене не пустить нікуди (тоді ще не пускала, це так, проте пізніше я таки змогла волонтерити наживо). Не знаю наскільки ефективна онлайн допомога, але можливо якщо половина українців зробить репост/комент, то нас помітять, та й уже помічають, тому це працює. Просто, коли робиш це один, то здається, що це безнадійно.

Я ніколи ще так не пишалася бути україною як зараз. Я хочу бути нею і представляти свій народ. І сподіваюся ми ніколи не скотимось вниз і мені не доведеться палити свій паспорт. Ми велика країна і в нас велике майбутнє. Я вже бачу як ми це все відбудуємо, встанемо на ноги, продовжимо свої справи, щось доведеться розпочати знову, але в нас вийде. Це звісно, дуже дорога ціна за це все, але це вже сталося. Чи мало так бути чи ні. Проте це дуже великий поштовх для нас і велика хвиля патріотизму і любові до країни, хоч і знову таки – дуже дорогою ціною. Це залишиться в нашій пам'яті, в пам'яті тих, хто це застав і усвідомив це і, хто не захоче такого знову. Ми усі захочемо ще кращого майбутнього для країни ніж було до, і ми будемо це робити. Ми робимо це вже зараз, борючись за неї. Я вірю, що на Україну ще будуть рівнятися, у нас буде класна економіка, армія, керівництво, народ, усе буде.

14.03.2022 р.

19 день війни. Я просто хочу щоб це скінчилося, я хочу жити так як до цього. Я не хочу чути вибухи і громи вночі. Я хочу спокійно спати. Я хочу знати, що можу поїхати в іншу країну лише в мандрівку, а не на невизначений термін.

Часом мені самотньо, навіть більшості часу можливо. Хоч я й зі сім'єю, але я просто хочу з кимось обійнятися та поговорити, я хочу побачитися з друзями, але мабуть зараз це занадто велика забаганка. Якби ж я просто могла перестати хотіти. Так, я рада що жива, чесно! Я б не хотіла опинитися в Києві, Харкові чи Маріуполі. Просто, пам'ятаючи життя яким воно було і може бути, я просто хочу плакати, мабуть я ще досі не змирилась із цим.

Це в сотні та тисячі разів гірше за той коронавірус, якщо ще там можна було якось пристосуватися, то це просто я не знаю що, це не зрівняти. Я боюсь, що можу померти, я не хочу помирати, я не хочу. І не хочу лишитися без батьків, без братів, без сестер. Чому взагалі не можна врятувати усіх? Є реальна і велика загроза життю.

24.03.2022 р.

Уже місяць триває війна. Ще досі триває. Так непомітно пройшов цілий місяць і уже скоро квітень. Усе доволі монотонне, немає надто цікавих та визначних подій в житті, але добре, що все спокійно. Зараз я дивлюсь на це все під новим кутом зору і по-різному. Усе відносно.

Навчання відновилося в онлайн режимі, вчуся як можу та й вимоги зараз трохи знизили, проте ми (студенти) все одно стараємось, якщо є така можливість. Я рада, що можу повчитися, бо ніби й не дуже можу ще чимось зайнятися, та і розумію, що мені потрібні знання, щоб потім щось робити в житті і заробляти та мабуть стати соціологом.

В сім'ї трохи напружена обстановка. Батьки трохи сваряться. Мама мені здається дуже знервована, бо багато свариться, і я переживаю, що це погано вплине на хлопців. Хоч тато теж, просто рідше на них кричить, але лише через те, що просто менше біля них буває. А взагалі мені дуже неприємно слухати ці всі сварки.

Мабуть, батькам важко, я це розумію, але я б так хотіла, щоб сім'я навпаки едналася в цей складний час, а не навпаки. Мені теж складно буває, і хочеться просто зникнути кудись, хочеться, щоб це все було нереальним. Але я розумію, що куди б не пішла і не поїхала – поки це не припиниться – це буде мене переслідувати і буде частиною мене, бо це вже стало мою реальністю. Не важливо де бути. Легко стане тоді, коли цьому прийде кінець. Взагалі, цей день був нормальним, я була дуже зайнята уроками, і робила інші речі. Тривоги вже не було два дні, що теж тішить. Завтра сподіваюся добре відповісти на парі. Хочу кінця війни, перемоги України і просто звичного життя. Добраніч.

06.04.2022р.

Не знаю, який день війни. Іноді я просто (думаю що) хочу померти, хоч насправді хочу жити і розумію цінність життя як ніколи, але це все так складно. Я просто хочу щоб це закінчилося, хочу закрити очі і прокинутись, коли все буде так як завжди. Я хочу робити, те що мала робити. Я хочу жити окремо, а я не можу цього досягти і мене це страшенно гнітить і просто вбиває, я просто хочу нормального життя. Мені від цього всього так зле, я розриваюся і хочу просто зникнути. Я не маю куди дітися і я постійно з сім'єю. Я не знаю, що я можу зараз зробити. Я навіть не дуже хочу, але можливо така жахлива ситуація заставить мене рухатись, проте навряд чи я зараз знайду якусь роботу, бо вона зараз потрібна всім, а місць мало, квартири мабуть дорогі та і в місті небезпечно, мені було б страшно жити зараз самій. Я просто хочу кричати, я плачу і страждаю. Мені так боляче, що я не можу це закінчити, а так хочеться, так хочеться!!! І в мене постійно одне питання – просто навіщо? Навіщо це все, навіщо це все сталося і навіщо це треба було.

20.04.2022 р.

56 день війни. Я відчуваю, що просто марную своє життя. Не сприймаю навчання як щось, що я роблю, оскільки воно онлайн, а все що за комп'ютером, то яюсь не асоціюється зі справжньою роботою, яка щось приносить. Тим паче, що поки мені це не дає результатів. Почуваюсь жахливо. Відчуваю кожен день життя, як він спливає і скорочується. Найгірше те, що я не можу жити як раніше. Можливо я і можу спробувати, але я про те, що життя зараз не таке як було.

02.05.2022 р.

68 день війни. Тільки на 68 день війни мені нарешті вийшло поїхати до Львова і заночувати там. Нарешті я знову сплю вдома. Я сумую за домом. Але дім це навіть не про місце, і не так про людей, а про те, хто і що зробило це

місце домом, що змусило почуватися так, що це «дім». Саме це у мене відібрали. І боляче через те, що я не можу це повернути, дуже хочу, і ще й не знаю коли зможе все стати на звичні місця, хоча б плюс-мінус.
29.05.2022 р.

Війна може заважати нам продовжувати наше життя, але нам потрібно шукати способи його продовжити. Пошук балансу між до і після – головна робота, яку я намагаюся зробити у своєму житті зараз, бо якимось чином потрібно об'єднати ці дві реальності в одне і усвідомити, що це все – одне ціле, одне життя, одна часова лінія. І навчитися в цьому жити.
31.05.2022 р.

Дмитро Богославець
Студент бакалаврату, спеціальність «Соціологія»,
другий рік навчання

Сьогодні рівно 100 днів після повномасштабного вторгнення росії в Україну, яке назавжди змінило світогляд, бажання, думки, пріоритети українців. Відбулося руйнування не тільки будинків, шкіл, лікарень інфраструктури, які будувались тяжкою працею і дорогою ціною під час постійної економічної кризи, а й руйнування людських доль через втрату рідних. Зміни торкнулись усього, від матеріальних явищ до духовних, від малих сіл до великих міст, від сходу до заходу, від суходолу до моря. Розмірковуючи на теми особистих переживань, а саме інтроспективного відчуття того, що відбувається навколо, хочу зупинитися на особистих спогляданнях і кількох рефлексіях, які виникли у мене в цей складний час для моєї країни.

Вступ. Протягом усього свого існування російська імперія мала шовіністично налаштовану зовнішню політику спрямовану на захоплення сусідніх територій, які їй не належать, а також винищення населення або виселення його в далекі регіони. Якщо асиміляція не була можливою, зробити викачку ресурсів, що були на новій, загарбаній території. Потім через роки починали кричати, що ці території завжди були російськими і з їхнім російським народом.

Ось хронологічний список воєн, які влаштувала, або в яких брала участь, росія з 1991 року: 1991-1993 – «громадянська війна в Грузії», 1991-1993 – війна в Абхазії, 1992 – придністровський конфлікт, 1992 – осетинсько-інгуський конфлікт, 1992-1997 – війна в Таджикистані, 1994-1996 – перша чеченська війна, 1999 – війна в Дагестані, 1999-2009 – друга чеченська війна, 2008 – російсько-грузинська війна 2009-2017 – збройний конфлікт на Північному Кавказі, 2014 – по сьогодні – російсько-українська війна, 2015 – по сьогодні – інтервенція росії в Сирію.

У 2014 році росія вторглась на територію України. Зробила 2 маріонеткові держави, для того щоб зробити ілюзію того, що це є конфлікт громадянський, а не міждержавний.

Американська розвідка ще в грудні 2021 року говорила про збільшення військ на кордоні з Україною. Зважаючи на все це лиш частина українського народу вбачала високу ймовірність нападу. За результатами опитування, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг» 16-17 лютого 2022 року, лише 19% опитаних оцінювали ймовірність повномасштабного воєнного вторгнення росії в Україну як високу, 33% – як середню, 20% – як низьку, тоді як 25% вважали, що немає жодної загрози. Кількість опитаних, які не вбачають загрози, суттєво різнилася за регіонами: від 14% на Заході до 42% – на Сході країни.

Власний досвід. Щодо мого власного досвіду, то я чекав нападу росії вже давно. Я мав бажання навчатись на заході України, щоб тоді, коли відбудеться напад, я був якомога далі від сходу. Саме тому я подавав документи до Львівських вищих навчальних закладів, а вступив до Львівського національного університету імені Івана Франка.

Напередодні війни (23 лютого), я дивився документальний фільм «Winter in fife» про події на Майдані і Революцію гідності в молодіжному центрі «МолоДвіж». До нас був запрошений хлопець, який був на майдані з початку до кінця, сам він зі Львова, а після 2015 пішов до лав ЗСУ. Він розповідав, що робити якщо почнеться війна, наприклад як складати тривожну сумку, або чого робити не треба – стояти біля вікон і стін, що йдуть на вулицю. Тоді ще не знали, що війна розпочнеться так скоро.

Перші 24 години війни. Це був четвер. Я староста групи і мав нагоду всі пари з четверга і п'ятниці перенести на понеділок, вівторок та середу, тому я та моя група мали 4 вихідні дні. В четвер я завжди їхав до одноклубниці, щоб разом провести весь день. Зранку, о 6 годині. Зазвичай не маю звички одразу лізти в телефон і дивитись новини, також маю всі сповіщення від усіх програм і чатів вимкненими. Я не знав, що вже 2 години як ми відбиваємось від військ, які на нас наступають. О 7 годині я вже був на автобусній зупинці, зайшов подивитись в чат гуртожитку, в якому проживаю, хтось скинув відео, де військовий говорив, що ЗСУ успішно відбиває наступ і надалі по всій Україні будуть провокації і боти в телеграм каналах будуть писати різну нісенітницю, щоб народ більше боявся. Я спочатку подумав, що якраз таки це відео і є фейком, зроблене для паніки. Але скоро наткнувся на відео, де Зеленський чітко сказав: «Почалась війна». На той момент я вже був в автобусі, проїжджав повз Митну, їхати треба було на окраїну Львова – вирішив все ж їхати далі.

По всіх каналах, групах, чатах, почали кидати посилання на канали з новинами. Я на них переходив і бачив відео з ракетами, літаками, стовпами диму – лиш тоді я повірив. У перший день я підписався на 10 новинних каналів, так як до війни не був підписаним на жодний з них. Я підозрюю, що я не один такий.

Коли я вже виїжджав зі Львова, я помітив, що траса вся в машинах і

автобус стоїть в заторі. Багато людей їхало в сторону Польщі.

Я вже знав про те, що в Google Play можна завантажити програму і дивитись, що бачать камери по містах України і на кордонах. Одразу ж її завантажив і мав змогу бачити велику кількість людей і машин на кордоні з Польщею, а камери, на кордоні з росією – не працюють. Мабуть їх вимкнули або зламали.

Я приїхав до одноквартирної, яка вже була на нервах. Цілий день ми дивились відео і читали новини. Ввечері прийшов з роботи її тато, який не питав в мене чи буду я жити в них, а напям'я сказав: «Дім, ти лишаєшся з нами і не їдеш в гуртожиток!». Мені було одночасно і приємно, що про мене піклуються і не зручно, бо цього я не очікував. Причиною цьому було те, що в гуртожитку, я живу на 11 поверсі, ліфта немає, та й не можна ним користуватись у разі повітряної тривоги, щоб спуститися. А в подруги був власний одноповерховий будинок з підвалом.

Перша ніч була довгою, кожна машина, що проїжджала повз будинок, вже була вертольотом або ракетою. Через це та постійних стрес було важко заснути.

На другий день війни будинок поповнився новими людьми: приїхали родичі одноквартирної. Цей день запам'ятавсь відсутністю хліба у великих магазинах як АТБ, Свій маркет. У Рукавиці не працювали каси, також не було грошей у банкоматах – люди боялись, що хакери зламують рахунки і вкрадуть всі гроші, тому знімали готівку. Не було круп і «мівіні», а сіль, олія, сірники, цигарки, цукор зникли теж. До магазину прийшов посеред дня. Коли люди приходили бачили пусті полиці і йшли купувати щось інше, або не купували нічого. Такий великий попит був через страх, що все скоро зникне, і буде голод. Забігаючи далеко наперед, з товарами все добре, дефіциту немає, полиці повні як і до війни, ціни збільшились, алкоголь не продають – заборонила влада. На полицях, де раніше стояв алкоголь, викладали дуже багато питної води. Цілий відділ в магазині з питною водою.

26 лютого. Вже був сформований і розповсюджений список телеграм каналів, які поширювали фейкову інформацію про стан військових сил України. Всіх користувачів закликали відписатися від них, не поширювати інформацію взятую звідти і обов'язково кидати скарги, щоб їх блокували, відтак багато було заблоковано.

У цей день війська окупантів зайшли в моє місто. Третій день війни, а вони досі з Сумської області не виїхали. Вони в місті не лишались, навіть не зупинялись в ньому – поспішали до Києва. Погромили декілька магазинів вночі на окраїні міста і в селах. Вони могли зламати замок, вкрати їжу, алкоголь, тютюн. Але вони спочатку крали, а потім ламали все, що ламалось. Я був радий, що вони не чіпають людей, оскільки переживав за рідних.

28 лютого. З самого ранку пішов до коменданта гуртожитку, щоб запитати чи є змога переселитись, принаймні тимчасово на нижчий поверх, щоб швидше спустатись в підвал і безпечніше себе почувати, ніж на одні

надцятому поверсі. Вона відповіла, що не може це зробити офіційно, але дозволяє домовитись із друзями і жити разом або подзвонити другу, який виїхав із гуртожитку і я міг би спати на його місці. Інших варіантів в мене не було. Зате було бажання робити хоч щось, для перемоги. Руки свербіли зайнятись якоюсь роботою і допомагати ЗСУ. Вже був готовий на навчання їти, але не читати кожен день новини. Пішов волонтерити. Я знав, що на першому поверсі гуртожитку у спортивному залі, де тренажери, плетуть сітки. Пішов туди разом зі своєю знайомою подругою, яка там вже плела, тобто мала досвід і навчала мене плести і через яку я власне дізнався, що туди потрібні будь-які вільні руки. Було дуже легко працювати і навчитись цьому може кожен. Також компанія волонтерів є дуже приємною, навіть просто слухати розмови інших людей вже заспокоювало, а коли плетеш і розмовляєш з подругою – то ще краще. У цей день подруга запропонувала мені жити на першому поверсі. Вона цю пропозицію робила не тільки мені. До цього запропонувала ще двом хлопцям і одній дівчині жити разом – спуститися з верхніх поверхів на перший, а всього нас було вже шестеро людей. Я відчув дружню компанію, оскільки ми разом готували їсти, разом жартували, увечері дивилися фільми, вдень гуляли в центрі Львова, разом ходили в укриття, грали на гітарі. Створювали атмосферу сім'ї, якщо потрібно була психологічна підтримка, то підтримували. Як наслідок, стало легше в ці важкі часи.

Волонтерство. Плів сітки я до 3 березня – кожен день. На той момент на вокзалі вже була організована волонтерська організація. Тому я пішов туди допомагати. В мене були друзі, які там вже волонтерили тривалий час, саме через розуміння того, що я там буду не сам, змотивувало піти. Робота там важка – потрібно через рельси переносити важкі коробки з гуманітарною допомогою та грузити їх на потяг, що їде на територію бойових дій або хоча б в той бік.

Одного вечора я помітив в чаті гуртожитку повідомлення в стилі «Потрібні волонтери в Фестрепаблік. Робити сендвічі. Оплата 600 грн в день». Я погодивсь і вже на наступний день пішов працювати. Робота легка, але однотипна. Я відчув як це працювати за конвеєром, коли ти робиш один рух, який мало дає вкладу у фінальний результат, але без якого виробництво тривало б довше. А виготовляли сендвічів і правда багато, і швидко. Команда з 20 людей робила в середньому за день (кожен день) із початку війни до 10 тисяч бутербродів. Я підрахував і зрозумів, що це 1 бутерброд в 4 секунди – неймовірно велика згуртованість. Всі сендвічі йшли на вокзал та безкоштовно роздавалися всім тим, хто потребував. Я волонтерив аж доки не розпочалась сесія – потрібно було багато часу приділяти написанню курсової та підготовки до екзаменів.

Пам'ятаю дуже цікаву історію, за якою спостерігав, але в якій не брав участь. У Львові є «Львівський муніципальний мистецький центр», який теж багато часу

приділяв волонтерству і одного дня їх попросили допомогти сім'ї, яка приїхала зі сходу як біженці – потрібно було знайти підгузки і не звичайні, а для трійнят. Три дні шукали всією організацією, по всьому Львову і онлайн і оффлайн. Аж доки власниця центру не схотіла дізнатись, що це за прохання і чим підгузки для трійнят відрізняються від звичних. І зрозуміла, що прохання надійшло через Інстаграм сторіс з позначкою центру. Хто робив ту сторіс не зрозуміло, бо акаунт був створений недавно, не мав друзів, підписників і фотографій. Виявилось, що цей акаунт був ботом, а інформація про сім'ю і трійнят – фейком. Саме так за допомогою простого фейку та Інстаграму змусили всю волонтерську організацію займатись не тим чим потрібно. Цікавим це випадок є тим, що точно не відомо скільки ще було таких випадків, коли цілу волонтерську організацію відволікали від роботи за допомогою інтернет прохань про допомогу.

Питання мови. Після повномасштабного вторгнення росії в Україну користувачі кинулися вивчати українську мову. Освітня платформа з вивчення мов Duolingo підрахувала, що кількість користувачів, які почали вивчати українську, зросла на 577%. Звісно, що відсоткове значення здається великим, а кількісне, насправді, може бути нікчемно малим. Війна стала причиною, не тільки задуматись, якою мовою де говориш, а й почати діяти – вивчати і говорити. Люди готові вивчати і шукають можливості. Зараз державі, ЗМІ, лідерам громадської думки потрібно: підтримувати бажання на високому рівні тривалий час; розповсюджувати інформацію про можливості вивчення думки; висвітлювати інформацію про те, що більшість вже говорить українською. Щоб здобути україномовну Україну потрібно 3 покоління виховувати виключно в україномовному середовищі, навіть якщо це правда, то все рівно суті проблеми не змінює. Подальші реформи. В реформах, потрібно робити те, що треба, а не те, що хочеться. Війна стала нагодою ініціативним людям брати ситуацію в свої руки, проявляти себе як лідера, здобувати соціальний капітал, який після перемоги, можна використати у відбудові країни, відкритті бізнесу, оорганізації просвітницької діяльності. Війна стала нагодою, отримувати велику кількість допомоги, яку лиш треба правильно використати.

Питання корупції. Вона була завжди і буде завжди. Війна стала нагодою, виховати нове, особливо нетерпиме ставлення до корупції. Сьогодні є добра нагода зробити нормою, що корупція, це – мародерство і каратись має так само.

Підсумки. Війна принесла великі руйнування і втрати і безумовно є катастрофою, але одночасно з руйнуванням цінного, дорогого нам, вона руйнує і ті речі, які є непотрібними і шкідливими для суспільства. Як наслідок війна стає нагодою побудувати, відновити все, що для нас цінне і важливе, осучаснити потрібне і не допускати відновлення шкідливого.

04.06.2022

Марта Оліферчук
Магістрантка-соціолог,
перший рік навчання

Моє життя кардинально помінялось 24.02., коли російські війська вторглися в Україну і поставили під сумнів життя кожного українця. Я була шокована, і можливо досі, мозок не може освідомити всі події, що трапились протягом цих днів. Того пекельного ранку я проснулась від дзвінка подруги, вона приїхала 23.02. з Німеччини в гості, але вже зранку о 9 годині стояла на кордоні з Польщею. Ця війна зруйнувала плани, мрії, психіку і душі людей, але вона дала зрозуміти, що життя – це великий подарунок і матеріальні речі далеко не найголовніше. В пріоритеті стали прості обійми, час з рідними, розмови. Єдність і підтримка – це те, що тримає мене в тонусі і не дає загубитись в потоці інформації та шокуючих новин.

Вже в обід 24 числа ми відправили мою сестру з сином у Польщу до чоловіка. Ще з 2014 р. вони двоє були активними в плані бойових дій: Софія волонтерила і волонтерить зараз, Назар військовий доброволець, захищав нашу Неньку до 2017 року. Наша сім'я ще з часів майдану Незалежності відчула, що таке війна, адже вісім років ми не забували про військові дії, до певної міри ми чекали, коли наша Україна буде відвойовувати подаровану незалежність. Тепер ця війна зачепила нас ще більше, я кожного дня роздумую, що буде далі, та що нас чекає.

Перші три тижні війни я пам'ятаю дуже туманно, згадую, що кожного дня проливалася сльози і молилась за рідну землю, а ще я відволікала себе написанням віршів, малюванням і розмовами з сестрами, батьками і друзями. Я перестала сприймати російських виконавців пісень, я почала цінувати нашу культуру ще більше. В мене з'явилася не притаманна мені агресія до цілого народу...

В моєму оточенні дуже багато волонтерів, ЗСУ, ТРО та ППО, багато татів і братів готові віддати своє життя за майбутнє своїх і чужих дітей. Я знаходжу підтримку з моєму оточенні і стараюсь сама проявляти емпатію до чужих переживань. Також хочу розказати про біженців. Ми приймали вдома за весь час близько 10 людей, у двох квартирах, я чула багато історій, я бачила безліч зболених душ, але попри людей зі складними долями, є й такі, хто приїжджають у Львів мов на курорт, вони відносяться зухвало та не цінують нашу культуру, колорит мого міста зник, від цього мені сумно, але я надіюсь на повагу і розуміння.

Сьогодні я більше розумію людей, що рвуться додому. Я була в Польщі лише тиждень, але дуже скучила за татом, сестрою, хлопцем, друзями і собачкою, сумував за нашими вулицями, скверами і парками. Я зрозуміла, що краще сидіти під час сирени дома, ніж бути десь далеко і переживати як мої рідні.

Я дуже вірю в нашу ПЕРЕМОГУ! Я дуже надіюсь, що це пекло закінчиться і ми відбудуємо нову державу, нову єдність, ми перетворимо посттравматичний розлад у посттравматичне зростання. Все буде Україна!

27.05.2022